बैजनाथ गाउँपालिकाको

राजश्व सुधार कार्ययोजना

(आ.व.२०७९/८०-२०८१/८२)

Revenue Improvement Action Plan
Baijanath Rural Municipality

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान

नेपालगञ्ज, बाँके

प्राविधिक सहजीकरण

सेन्टर फर गुड गभर्नेन्स एण्ड डेभलपमेन्ट म्यानेजमेन्ट प्रा.लि.

तिलोत्तमा-३, रुपन्देही

२०७८ चैत्र

वैजनाथ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
रामपुर, वांके
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

गाउँपालिका अध्यक्षको सन्देश

हामीले यस ऐतिहासिक अवसरमा यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिको लागि नीतिगत र कार्यान्वयन तहमा थुप्रै प्रयासहरु गरेका छौं । यसै क्रममा प्रदेश सरकारको सहयोग र यस गाउँपालिकाको समन्वयमा समग्र गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना (२०७९/८०–२०८१/८२) तयार गर्दै यस गा.पा.को राजश्वको अवस्था विश्लेषण गरि आगामि ३ वर्षको राजश्वको प्रक्षेपण र राजश्व सुधारको लागि सवै पक्षको जिम्मेवारी सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको दस्तावेज तयार गर्ने मौका मिलेको छ । यस योजनाले आउंदा दिनहरुमा जन जनप्रतिनिधी, राजश्व परामर्श समिति र कर्मचारीहरुलाई सहि मार्गनिर्देश गर्ने अपेक्षा गरेको छु । यो दस्तावेज गा.पा.को तर्फवाट निरन्तर रुपमा कार्यान्वयन गर्नेमा प्रतिवद्धता समेत व्यक्त गर्दछु ।

यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा सहभागी भई योगदान पुयाउनु हुने राजश्व परामर्श समितिका संयोजक एवं उपाध्यक्ष, राजश्व परामर्श समितिका सदस्यहरु, कार्यपालिकाका सदस्यहरु, गाउँपालिकाका विभिन्न शाखा तथा ईकाईका कर्मचारीहरु, पत्रकार तथा विभिन्न संघसंस्थाहरू प्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

यसैगरी राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रकृयामा सहयोग गर्ने प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगञ्जलाई हार्दिक कृतज्ञता सहित धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्राविधिक रुपले सहजिकरण गर्ने सेन्टर फर गुड गभर्नेन्स एण्ड डेभलपमेन्ट म्यानेजमेन्ट प्रा.लि., रुपन्देही र त्यस संग सम्बद्ध विज्ञहरुलाई विषेश धन्यवाद सहित आभार व्यक्त गर्दछु ।

....
मान वहादुर रुचाल ठकुरी
अध्यक्ष
मिति : २०७८ चैत्र

वैजनाथ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
रामपुर, वांके
लुम्विनी प्रदेश, नेपाल

गाउँपालिकाका उपाध्यक्षको मन्तव्य

यस वैजनाथ गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्य भर्खर सम्मन्न भएको छ । यो योजनामा गाउँपालिको आन्तरीक आयको विद्यमान अवस्था, आन्तरीक स्रोतको संभावना तथा बर्तमान समस्या बिश्लेषण तथा सुधारका कृयाकलापहरु सहितको अगामी ३ बर्षको आय प्रक्षेपणको फेहरिस्त रहेको छ । हामीले विगतका वर्षहरुमा आर्थिक ऐन तयार गर्दा, यसैगरी राजश्वको संभाव्यता र राजश्व प्रक्षेपण गर्दा प्राविधीक कठिनाईको अनुभव गरेको अवस्थामा यो कार्ययोजनाले आगमी दिनमा वस्तुगत रुपमा गा.पा.को राजश्व प्रशासनमा सुधार गर्दै आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने अपेक्षा गर्दछु । राजश्व परामर्श समितिको संयोजको हैसियतले यो दस्तावेजले गाउँपालिकाको राजश्व व्यवस्थापनमा आधार तयार गर्ने आशा समेत लिएकी छु ।

यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारीको क्रममा सक्रिय रुपमा सहभागी भई सुझाव र योगदान दिनु हुने गा.पा.का अध्यक्षज्यू, राजश्व परामर्श समितिका सदष्यहरु, गाउँ कार्यकार्यपालिका सदस्यहरु, गा.पा.का कर्मचारीहरु, वडा सचिवहरु र विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरूको सकृय सहभागिता र यहांहरुको समुहकार्यवाट तयार गर्नु भएको कार्ययोजना र सुझावहरु प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । यसैगरी यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको सिलसिलामा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुहुने प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, लेखा अधिकृत र परामर्शदाता संस्था सेन्टर फर गुड गभर्नेन्स एण्ड डेभलपमेन्ट म्यानेजमेन्ट प्रा.लि., रुपन्देही प्रति हार्दिक धन्यवाद छ ।

सारदा रेग्मी विश्वकर्मा
उपाध्यक्ष
मिति : २०७८ चैत्र

वैजनाथ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
रामपुर, वांके
लुम्विनी प्रदेश, नेपाल

मेरो भन्नु

नेपालको संविधानले तीनै तहका सरकारका एकल र साझा अधिकारहरुको संवैधानिक सुनिश्चितता गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा स्थानीय तहको राजश्व प्रणालीलाई नीतिगत रुपमा व्यवस्थापन गर्न स्थाई प्रकृतिको राजश्व परामर्श समितिको र राजश्व शाखाको व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । ऐनको भावनालाई मुर्तरुप दिन वैजनाथ गाउँपालिकाको राजश्व सुधारको लागि गाउँपालिकामा जनप्रतिनिधिहरुको नेतृत्वमा सहभागितामूलक योजना पद्धति अवलम्वन गरि यो राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस दस्तावेजको तयारीको क्रममा गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरुलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत जानकारी प्राप्त हुनुका साथै गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको क्षेत्रमा रहेका समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी सुधारको कार्ययोजना तयार गर्ने र आगामी तीन वर्षहरुका लागि आयको प्रक्षेपण गर्ने मार्गदर्शन तयार भएको छ ।

यस योजानाले गाउँपालिकाले करका दरलाई मात्र नभएर करका दायरालाई फराकिलो र प्रगतिशिल वनाउनु पर्दछ भन्ने मुख्य सन्देश दिएको छ । आगामी दिनहरुमा कार्य योजना कार्यान्वयनको लागि आवष्यक वजेटको लागि प्राथमिकता दिईने, आवष्यकता अनुसार वार्षिक कार्ययोजनालाई संशोधन गरी कार्यान्वयन गरिने, र गा.पा र वडामा रहेका राजश्व संग सम्वन्धीत कर्मचारीहरुको क्षमता विकासको लागि गा.पा.ले पहिलो प्राथमिकता दिने नै छ ।

अन्त्यमा, वैजनाथ गाउँपालिकाको यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारीको कार्यमा आर्थिक सहयोग गर्ने प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगञ्ज, आदरणीय गा.पा.का अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु, कार्यपालिकाका सदष्य एवं सवै जनप्रतिनिधिहरु, कार्यालय अन्तर्गतका सवै कर्मचारी मित्रहरु र यस योजना तर्जुमा प्रकृयामा प्राविधिक रुपले सहजिकरण गर्ने सेन्टर फर गुड गभर्नेन्स एण्ड डेभलपमेन्ट म्यानेजमेन्ट प्रा.लि., रुपन्देही र त्यस संग सम्बद्ध सम्पूर्ण टिमका विज्ञहरुलाई विषेश धन्यवाद सहित आभार व्यक्त गर्दछु ।

दान वहादुर ऐडी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२०७८ चैत्र

विषय सूची

परिच्छेद	विषयवस्तु	पेज नम्वर
परिच्छेद-१	**राजश्व सुधार कार्ययोजनाको परिचय**	**१**
	१.१ पृष्ठभुमी	१
	१.२ राजश्व सुधार योजनाको परिचय	१
	१.३ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य	२
	१.४ कार्ययोजनाको उद्देश्य	३
	१.५ सूचना संकलन तथा कार्यशाला सञ्चालन विधि तथा प्रक्रिया:	३
	१.५.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन	३
	१.५.२ तथ्यांक/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास	४
	१.५.३ प्रारम्भिक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम	४
	१.५.४ तथ्यांक/सूचना संकलन तथा बिश्लेषण	५
	१.५.५ राजश्ब सुधार कार्ययोजना प्रस्तुतिकरण र सुझाव संकलन कार्यशाला गोष्ठी	६
	१.५.६ कार्ययोजनालाई अन्तिम रुप प्रदान	७
	१.६ अध्ययनका सीमाहरू	७
परिच्छेद-२	**२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय:**	**८**
	२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय:	८
	२.२ गाउँपालिकाका आर्थिक अवस्था	९
	२.३ आवास तथा वस्ति विकास	१०
	२.४ भौतिक पुर्वाधार	११
	२.५ मानव संशाधन	१२
	२.६ स्थानीय तह संस्थगत स्वमुल्याङन (२०७८/७९) को अवस्था विश्लेषण	१३

परिच्छेद	विषयवस्तु	पेज नम्वर
	२.७ राजश्व परिचालनको लागि प्रशासनिक व्यवस्थापन	१४
परिच्छेद-३	**स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय संभाव्यता**	**१५**
	३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था	१५
	३.२. आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	१७
	३.३ आन्तरिक आय तथा राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण	१९
परिच्छेद-४	**आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था**	**२७**
	४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी संस्थागत ब्यबस्था	२७
	४.२ गाउँपालिकाको राजश्व तथा अनुदान संकलनको अवस्था	२७
	४.३. आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता	२८
	४.४. राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू	२९
परिच्छेद-५	**राजस्व सुधार कार्ययोजना**	**३१**
	५.१ कर तथा गैर कर राजश्व सुधार कार्ययोजना	३१
	५.२ राजश्व प्रशासन सुधार योजना	३४
परिच्छेद-६	**आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण**	**३६**
	६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण	३६
	६.२ आगामी ३ आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण	३७
परिच्छेद-७	अपेक्षित नतिजा	४०
परिच्छेद-८	अनुगमन तथा मूल्यांकन	४१
अनुसुचि	सन्दर्भ सामग्रीहरू	४२
	कार्यक्रमका तस्वीर तथा उपस्थिती	४३
	तथ्यांक संकलन सूची	४७

परिच्छेद-१
राजश्व सुधार कार्ययोजनाको परिचय

१.१ पृष्ठभुमी

नेपालको संबिधान २०७२ को धारा ५६ मा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने र नेपालको राज्यशक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले यस संविधान तथा कानुन बमोजिम गर्ने छ भनि उल्लेख गरिएको छ । राज्यशक्तिको बाँडफाँट संविधानको धारा ५७ ले स्पष्टसँग संघ, प्रदेश र स्थानीयमा गरिदिएको छ । सोही धारामा संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहका एकल अधिकारका क्षेत्रहरु तथा अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सम्बन्धमा स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनले नगरपालिका र गाउँपालिकाहरुलाई आन्तरिक आय परिचालन गर्न सक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएता पनि ती अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पर्णूरुपमा परिचालन गर्न सकिरहेका छैनन ्। धेरैजसो स्थानीय तहको वार्षिक बजेटमा आन्तरिक रुपमा उठाउने राजस्वको अनुपात न्यून रहेको देखिन्छ । यसको मुख्य कारण स्थानीय तहको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्यांकको स्थापना, आयको सम्भाव्यता अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदिको स्थापना तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ । वैजनाथ गाउँपालिकाको पनि अन्य आयको तुलनमा आन्तरिक आय न्यून देखिएको छ । यस गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तय गरि कार्यान्वयन गर्न सकेमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

संघीय ममिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले स्थानीय सरकारको आफ्नो राजश्व वृद्धि र व्यवस्थापनको क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकता राख्दै राजश्व कार्यान्वयन कार्ययोजना तर्जुमाका लागि सहजिकरण गर्न प्रदेश र स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमको प्राविधिक सहयोगको शुरुवात गरेको छ । आन्तरिक आयका श्रोतहरुको सम्भावनाको सम्बन्धमा अध्ययन गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना सहितको प्रतिवेदन मार्फत राजश्व परामर्श समितिलाई राजस्व अवस्थामा सुधार गर्न तथा आगामी तीन वर्षसम्मको राजस्व प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यका साथ **प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगञ्जको** आर्थिक सहयोग तथा परामर्श संस्था **सेन्टर फर गुड गभर्नेन्स एण्ड डेभलपमेन्ट म्यानेजमेन्ट**, रुपन्देहीको प्राविधिक सहयोगमा वैजनाथ गाउँपालिकाले यो राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan - RIAP) तयार गरेको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले गाउँपालिको राजश्व सुधारमा गर्नुपर्ने कार्यहरूलाई मार्गदर्शन गर्ने तथा आगामी वर्षहरूको बजेट तयार गर्न आधार बन्ने विश्वास लिइएको छ । यस प्रतिबेदनमा मुख्यतया निम्न विषय वस्तुहरूलाई समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

प्रतिवेदनमा समेटिएका विषयवस्तुहरु

१. राजश्व सुधार कार्ययोजनाको परिचय
२. गाउँपालिको संक्षिप्त परिचय
३. स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता
४. आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलनको अवस्था
५. राजश्व सुधार कार्ययोजना
६. आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

१.२ राजश्व सुधार योजनाको परिचय

नेपालको राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले गर्ने विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा गर्ने विकास निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन ठूलो लगानी आवश्यक देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँड बाहेक स्थानीय

राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैरकर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघ-संस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत छ ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन गर्न सक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएता पनि ती अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पर्णूरुपमा परिचालन गर्न सकिरहेका छैनन् । यसको मुख्य कारण स्थानीय तहको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्यांकको स्थापना, आयको सम्भाव्यता अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदिको स्थापना तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

वैजनाथ गाउँपालिकाको राजस्व सुधारका लागि गाउँपालिकाकै नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्दति अवलम्वन गरी यो राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस दस्तावेजको प्रमुख उपलब्धीका रुपमा गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरुलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत जानकारी प्राप्त हुनुका साथै गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको क्षेत्रमा रहेका समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी सुधारको कार्ययोजना तयार गर्ने र आगामी तीन वर्षका लागि आयको प्रक्षेपण गर्ने मार्गदर्शन तयार भएको हुनेछ ।

१.३ राजश्व सुधार योजनाको औचित्यः तथा अपेक्षित उपलव्धि

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुसार नगरपालिका तथा गाउँपालिकाहरुलाई स्थानीय स्तरमा आन्तरिक आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफैले कर तथा शुल्कको दर निर्धारण गरी संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था छ । स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएका मुख्य करहरुमा सम्पत्ति कर,भुमि कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा वहाल कर आदि रहेका छन् भने शुल्कमा नक्सापास, इजाजत, प्रमाणित, सिफारिश आदि रहेको छ । त्यसैगरी स्थानीय तहले आफ्नो सम्पत्ति परिचालनवाट र सार्वजनिक जग्गावाट वहाल विटौरी लिन सक्ने व्यवस्था छ । यसका अतिरिक्त स्थानीय तहलाई प्राकृतिक स्रोतहरुको विक्री, निकासीवाट समेत आय संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

कानूनले स्थानीय तहलाई आन्तरिक आय परिचालन गर्नसक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएतापनि पालिकाले त्यसको पुर्णरुपमा उपयोग गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । जसको मुख्य कारणमा स्थानीय तहको संरचना नयाँ हुनु, आवश्यक नीति तथा कार्यविधि तर्जुमा नहुनु, संगठनात्मक व्यवस्था नहुनु , सूचना तथा तथ्यांकको अभाव, आयको सम्भाव्यता अध्ययन नहुनु, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना तथा त्यसको अभ्यासमा कमी हुनु रहेका छन् ।

यसै तथ्यलाई मध्यनजर गर्दै बैजनाथ गाउँपालिकाले आफ्नो आय संकलन तथा परिचालन क्षमतामा सुधार ल्याउनको लागि राजश्व सुधार सम्वन्धी अध्ययन तथा कार्ययोजना तर्जुमा सम्वन्धी कार्य अगाडी बढाएको छ । प्रस्तुत अध्ययन कार्यको सिलशिलामा स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरु, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारपक्षहरुलाई आन्तरिक आय संकलन तथा परिचालन समवन्धमा अभिमुखिकरण गरी आन्तरिक आयको दर र दायरामा हुनसक्ने परिवर्तन/सुधारका संभावनाहरुको खोजी, नयाँ स्रोतहरुको पहिचान एवं प्रशासनिक व्यवस्थामा हुन सक्ने सुधारको सम्भाव्यता पहिचान गर्न कार्यशाला आयोजना गरी कार्ययोजना सहितको दस्तावेज तयार हुने अपेक्षा सहित कार्य अगाडी बढाइएको छ । साथै यस कार्ययोजनाले आन्तरिक श्रोतहरुको पहिचाजनका साथै गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको साथै आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको स्थापनामा समेत सहयोग पुर्‍याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

बैजनाथ गाउँपालिकाको राजश्व अध्ययन कार्यबाट देहाय अनुसारको नतिजाहरु अपेक्षा गरिएको छ ।

- गाउँपालिकाबाट अभ्यास भैरहेको हालको राजस्व प्रणालीका विविध पक्षहरुको मूल्याङ्कन हुने र कार्य संचालनमा भएका कमी कमजोरीहरु पहिचान भई समिक्षा हुनेछ ।
- बिगत आ.व.हरुको समग्र राजस्व तथा व्ययका प्रवृत्तिहरुको लेखाजोखा हुनेछ ।

- राजस्व संकलन बृद्धिका संभावनाहरुको पहिचान भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको राजश्व संकलनको क्षेत्रमा सुधारका उपायहरु प्रस्ताव भएको हुनेछ ।

१.४ कार्ययोजनाको उद्देश्य

गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी गर्नुको मुलभूत उद्देश्य गाउँपालिको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था, आन्तरिक स्रोतको संभावना तथा बर्तमान समस्या बिश्लेषण तथा सुधारका कृयाकलापहरु सहितको अगामी ३ बर्षको आय प्रक्षेपण सहित राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु हो यस अध्ययनको विशिष्ठ उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- स्थानीय तहको आय अधिकार तथा सुधार योजना सम्वन्धमा निर्बाचित जनप्रतिनिधिहरु, राजश्व परामर्श समितिका सदस्यहरु, कर्मचारीहरु तथा सरोकारवालाहरुलाई राजश्व सुधार कार्ययोजनाको बारे अभिमुखिकरण गर्ने
- आन्तरिक आय बृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको संभावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने
- आन्तरिक आयको बृद्धिदर तथा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्साको बृद्धिदरको विश्लेषण गर्ने ।
- राजश्व प्रशासनको संस्थागत व्यवस्था, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय बृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरी आय सुधार रणनीति र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढिकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- आयका नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने ।

१.५ सूचना संकलन तथा कार्यशाला सञ्चालन विधि तथा प्रक्रियाः

कार्ययोजना तयारी गर्ने कार्यका लागि विशव्यापि कोभिड-१९ को महामारीलाई मध्यनजर गरी सुरक्षा मापदण्ड अपनाउदै गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु सहितको सहभागितामा अभिमुखिकरण कार्यक्रम तथा सुझाव संकलन कार्यशाला आयोजना गरी सम्पन्न गरिएको थियो । यसका साथै अन्तरक्रिया तथा सूचना संकलन फारामको उपयोग तथा सम्बन्धित कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुसँग छलफलजस्ता विधिहरूबाट कार्ययोजना तयारीका लागि थप सूचना संकलन गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूको विस्तृत विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू संकलन, अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । गाउँपालिकाको वेवसाईटमा उपलब्ध सुचना तथा बार्षिक प्रतिबेदनहरु लगायत टेलिफोन सम्पर्क, तथा अन्य अध्ययन विधिहरुको प्रयोग गरी सुचना तथा तथ्यांकहरु संकलन गरी प्रारम्भिक प्रतिबेदन तैयार गरी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगञ्ज तथा बैजनाथ गा.पा.को कार्यालयमा पेश गरिएको थियो । प्रतिवेदनका लागि आवश्यक सूचना बिज्ञ संस्थाबाट खटिएका कर्मचारीहरुले गाउँपालिकाको कार्यालयमा रहेका बिभिन्न शाखा जस्तै राजश्व शाखा, लेखा शाखा, घरनक्सा शाखा, खरिद शाखा, अर्थिक विकास शाखा लगायत अन्य शाखा तथा एकाईहरुबाट संकलन गरिएको थियो । यस क्रममा निंन सन्दर्भ सामाग्रहरुको अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । मुख्य सन्दर्भ सामग्रीहरू अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- स्थानीय तहमा सेवा प्रवाह सम्बन्धी व्यवस्था, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वगीकरण र व्याख्या, २०७४
- लुम्बिनी प्रदेश आर्थिक ऐन २०७८/७९
- बैजनाथ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनहरु, २०७७ र २०७८

- बैजनाथ गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम २०७७ र २०७८
- बैजनाथ गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७४ र २०७७
- बैजनाथ गाउँपालिकाको विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको नगर विकास योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू
- गाउंपालिका तथा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना दिग्दर्शन २०७६
- बैजनाथ गाउँपालिकाको स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमुल्याङ्न नतिजा (आ.व.२०७७/०७८)

१.५.२ तथ्यांक/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी परामर्शदातृ संस्थाले अन्य स्थानीय तहहरुमा गरेको अभ्यास तथा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट प्रकाशित कार्यबिधि समेतलाई मध्यनजर गरी सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको विकास गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको सन्दर्भमा तथ्यांक संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फाराम अनुसूची ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५.३ प्रारम्भिक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम

कार्यकम समुद्घाटन

२०७८ पौष १२ गतेका दिन वैजनाथ गाउँपलिकाका राजश्व परामर्श समितिका संयोजक एवं उप प्रमुख श्री सारदा रेग्मी विश्वकर्माज्यूको अध्यक्षतामा वैजनाथ गाउँपालिकाको राजश्व कार्ययोजना तयारी सम्वन्धी अभिमुखिकरण र छलफल कार्यकम सम्मन्न भयो । कार्यकमको प्रमुख अतित्थ्यता यसै गाउँपलिकाका अध्यक्ष श्री मान वहादुर रुचाव ठकुरीज्यूको रहेको थियो । कार्यकमको सञ्चालन गाउँपालिकावाट भएको थियो भने कार्यकमको उद्धेश्य माथि प्रकाश गर्ने कार्य वित्तविज्ञ श्री हर गोविन्द पाण्डेवाट भयो । यसको लगतै अध्ययन टोली प्रमुख श्री टीकाराम पन्थीज्यूवाट विषयवस्तुमाथि केन्द्रित रहेर प्रस्तुतिकरण गर्नु भयो । साथै उक्त कार्यक्रमबाट राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमामा आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरणकोलागि राजश्व परामर्श समितिका संयोजक एवं उप प्रमुख श्री सारदा रेग्मी विश्वकर्माको संयोजकत्वमा प्रतिनिधि उद्योग बाणिज्य संघ, लेखा शाखा प्रमुख, आ.ले.प शाखा प्रमुख र परामर्शदाताका प्रतिनिधि रहेको कार्यदल गठन गरिएको थियो । यसपछि खुल्ला छलफल र समुहगत कार्यगरी कार्यकम अध्यक्षवाट धन्यवाद ज्ञापन सहित अभिमुखीकरण कार्यकमका समापन गर्नुभयो । कार्यकमका जम्मा सहभागि संख्या २६ जना रहको थियो । यसमध्ये महिलाको संख्या ६ जना थियो भने २० जना पुरुषको संख्या थियो । जातजाती सहभागित विश्लेषण गर्दा दलितको संख्या ४, जनजातीको संख्य ४ र अन्यको संख्या १८ रहेको थियो । उपस्थिती मध्ये जन प्रतिनिधीको संख्या १५, कर्मचारीको संख्या ९ थियो भने अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या २ जना थियो ।

छलफल तथा अन्तरकृया कार्यक्रम

परामर्श संस्थाको तर्फवाट प्रस्तुतिकरण पश्चात वैजनाथ गाउँपलिकाका लेखा अधिकृत श्री पूर्ण प्रसाद जैशीले गाउँपालिकाको हाल सम्मको राजश्वको स्थिति , कार्यान्वयनमा आई परेका समष्याहरु र सवल पक्षहरुको विषयमा केन्द्रित रहेर प्रस्तुतिकरण गर्नु भयो । यस पश्चात सहभागिहरुले आफ्ना विचारहरु र सुझावहरु राख्ने कार्य भयो ।

अध्यक्ष मान वहादुर रुचाल ठकुरी

राजश्व परिचालनलाई गाउँपलिकाले गम्भिर रुपमा लिएको छ । यस सम्वन्धमा यस गाउँपलिकाले राजश्व सचेतना अभियान सञ्चालन गरेको छ । यसैगरी छिमेकी बासगढी नगरपालिकासंग विभिन्न समयमा वालुवा, ढुंगा गिटि लगायत खनिज पदार्थको उत्खनन र लाभ बाँडफांडको विषयमा छलफल गरिएको छ । गाउँपालिकाले यसलाई महत्वपूर्ण आयश्रोतको रुपमा लिएको छ । आगामि दिनमा खनिज पदार्थको उत्खननको लागि वातावरणीय परिक्षण गर्नु जरुरी छ । यस अभिमुखिकरण कार्यकमले राजश्व परामर्श समितिका सदष्यहरुको क्षमता विकास गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । राजश्वको ३ वर्षे योजना ढिला गरि वन्न लागेता पनि यसले आगामि निर्वाचित प्रतिनिधिलाई ठूलो सहयोग गर्ने छ

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्रीदान वहादुर ऐडी

राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी सम्वन्धी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानमा आफूपनि सहभागि भएको हुनाले अध्ययनको विषयमा थप जानकारी लिने मौका मिलेको छ । अध्ययनमा संलग्न विज्ञहरुले ४ महिनाको अवधिमा अध्ययन कार्य सम्पन्न गरि आवष्यक रायसुझावहरु समावेश गरेर प्रतिवेदन दिनुहुने छ । राजश्व परामर्श समितिले सकृय रुपमा कार्य गरेको छ । राजश्वको लागि कार्यालयमा सफ्टवेर जडान गरि सुचना प्रविधीको भरमग्दुर प्रयोग गरिएको छ । गाउँको परिवेश भएको हुनाले ठुला नगरपालिकाहरुमा जस्तो राजश्वको संभावना छैन । तथापी उठाउन सकिने राजश्व शिर्षकहरुको शुरुवात भएको छ । यस गाउँपालिकामा कवाडीको संभावना छ । विज्ञापन, घरवहाल कर र व्यवसाय कर लगाईएको छैन । राजश्व वृद्धिको लागि जनप्रतिनिधीज्यूहरुको भुमिका अझै महत्वपूर्ण रहेको छ ।

गाउँपलिकाका राजश्व परामर्श समितिका संयोजक एवं उपाध्यक्ष श्री सारदा रेग्मी विश्वकर्मा

राजश्व परामर्श समितिको लागि यस प्रकारको अभिमुखिकरण ढिला भएता पनि स्वागतयोग्य छ । यसले हाम्रो राजश्व राजश्व परामर्श समितिका सदष्यहरु, कार्यपालिका सदष्यहरु र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने छ । गाउँपालिकाले अनुमान गरे अनुसार राजश्व प्राप्ति गर्न नसक्नुमा जनतालाई राजश्वको महत्वको वारेमा वुझाउन नसक्नु, राजश्व तिर्ने लाई पुरस्कृत गर्न नसकिएको, हरेक वर्ष दरमा मात्र ध्यान दिईएको, राजश्वको दायरा पराकिलो हुन नसक्नु, सरोकारवालहरु संग प्रभावकारी समन्वय हुन नसक्नु आदि हुन सक्दछन् । यसको लागि यस अध्ययनले ठोस सुझवहरु दिने अपेक्षा गरिएको छ । कार्यक्रममा राजश्व परामर्श समितिका सदष्यज्यूहरु, कार्यपालिका सदष्यज्यूहरुले गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन कार्यान्वनमा भोगका समष्याहरु र सवल पक्षहरुको विषयमा आफ्ना महत्वपूर्ण भनाईहरु राख्नु भएको थियो । उहांहरुका विचारहरु र सझवाहरुलाई मेटाकार्डवाट संकलन गरिएको थियो ।

खुल्ला छलफल र समुह कार्यवाट आएका मुख्य विषयवस्तुहरु

- व्यवसायीहरुको लगत संकलन गर्नु पर्ने
- कर नतिर्नेलाई दण्ड जरिवाना र नियमित तिर्नेलाई प्रोत्साहन स्वरुप पुरस्कारको व्यवस्था गर्नु पर्ने
- राजश्वको अनुमान अनुसार राजश्व संकलन भएको छ ।
- राजश्व सचेतना र राजश्व प्रशासन सुधारको लागि वजेट विनियोजन हुन नसकेको
- खोलाको गिटि वालुवा उत्खननको लागि वातावरणीय परिक्षण गर्नु पर्ने
- राजश्व संकलन गर्ने कार्यको लागि विद्युतिय सुचना प्रविधीको प्रयोग भएको
- यस अध्ययनले सिफारिस गरे अनुसार राजश्वको लागि लगत संकलन गरि करको दर र दायरा फराकिलो वनाउनु पर्ने ।

राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीलाई राजश्व परिचालन सम्वन्धी अव्वल रुपमा काम गर्ने स्थानीय तहको अवलोकन भ्रमण गराउनु पर्ने ।

१.५.४ तथ्यांक/सूचना संकलन तथा बिश्लेषण

तथ्यांक संकलनका लागि अभिमुखिकरण कार्यक्रममा प्रदान गरिएका ढाँचा तथा फारम (अनुसुचि ३ मा राखिएको) अनुसार आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको थियो । साथै राजश्व संकलन सम्बन्धी अन्य द्धितिय स्रोतका तथ्यांक तथा जानाकारीहरु समेत संकलन गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा विशेष गरि गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको घर तथा जग्गाको विवरण, गा.पा.को स्वामित्वमा रहेको जग्गा जमिन वा भौतिक सम्पत्ती, गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनको विवरण, गाउँपालिकाले निर्माण गरेको वा हस्तान्तरण भै आएको सडक र त्यसमा गुड्ने सवारी

विवरण, वजार क्षेत्रमा रहेका व्यापार व्यवसायको विवरण, गाउँपालिकाले उपलब्ध गराउने विभिन्न सेवाहरुको विवरण संकलन गरिएको थियो । साथै राजस्व प्रशासन तथा सूचना प्रवाहसम्बन्धी विवरण, गत वर्ष तथा चालु वर्षको हालसम्मको यथार्थ आय विवरणहरु, चालु वर्षको आर्थिक ऐन तथा बजेट, गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण, कर्मचारी विवरण तथा संगठन संरचना (Organogram), आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, संभाब्य स्रोत र क्षेत्र तथा सभाबाट स्विकृत दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण एवं आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना संकलन गरिएको थियो ।

विभिन्न स्रोतहरुबाट प्राप्त तथ्यांक तथा सुचनाहरुलाई कम्प्युटर प्रवृष्टगरि आवश्यकता अनुसार विभिन्न बिधिहरुको प्रयोग गरी बिश्लेषण गरिएको छ । उपरोक्त विधिद्धारा विश्लेषण गरि प्राप्त जानाकारीहरुलाई व्यवस्थित रुपमा आवश्यकता अनुसार तालिकाबद्ध तथा अन्य सरोकार पक्षहरु बाट प्राप्त सुझाव तथा सल्लाह समेत समावेश गरीएको छ । सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरुको विकास, तथ्यांक बिश्लेषण तथा दस्ताबेज लेखन कार्यमा टोली प्रमुख
श्री टिकाराम पन्थी र विषय विज्ञ श्री हर गोविन्द पाण्डे को प्रमुख संलग्नता रहेको छ ।

१.५.५ राजश्ब सुधार कार्ययोजना प्रस्तुतिकरण र सुझाव संकलन कार्यशाला गोष्ठी

वैजनाथ गाउँपालिका क्षेत्रमा र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रलाई यस गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन पेश गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजश्व परामर्श समिति र सरोकारवालको अध्ययन पश्चात गाउँपालिकासंगको समन्वयमा मिति २०७८ चैत्र ९ दिनमा राजश्ब सुधार कार्ययोजना प्रस्तुतिकरण र सुझाव संकलन कार्यशाला गोष्ठी सम्मन्न भएको छ ।
गा.पा.का उपाध्यक्ष एवं राजश्व परामर्श समितिका संयोजक श्री शारदा रेग्मी विश्वकर्माको अध्यक्षतामा भएको यस कार्यशालामा गा.पा अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व परामर्श समितिका सदष्यहरु, कार्यपालिकाका सदष्यहरु, वडा अध्यक्षहरु, गा.पा.का शाखा तथा ईकाइ प्रमुख र वडा सचिवहरु गरेर जम्मा ३० जनाको उपस्थिति रहेको थियो । कार्यक्रममा परामर्श समितिको प्रस्तुतिकरण र सहभागिहरुवाट ४ समुहम ासहभागितात्मक अभ्यासवाट आगमि ३ वर्षको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी र प्रस्तुतिकरण गरियो र परामर्श संस्थाको तर्फवाट पृष्ठपोषण लिइयो । कार्यक्रमको अन्तिममा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूवाट कार्ययोजनाको कार्यान्वयन गर्ने, आवष्यकता अनुसार संशोधन गर्ने, राजश्वशाखालाई जिम्मेवार वनाउने र क्षमता विकास र राजश्व कार्ययोजनाले निर्देश गरेका कृयाकलापहरुमा वजेट विनियोजन गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्नु भयो । अन्तिममा कार्यक्रम अध्यक्षज्यूवाट प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, नेपालगञ्ज र परामर्श संस्थालाई सहयोगको लागि धन्यवाद दिनु भयो । यसैगरी सवै सभागिहरुलाई पनि धन्यवाद दिदै कार्यक्रमको समापन गर्नुभयो ।
यस प्रतिवेदनमा गाउँपालिकामा भएको उक्त कार्यशाला र प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानवाट प्राप्त हुन आएका सुझाव र पृष्ठपोषणहरुलाई समेत समावेश गरिएको छ ।

१.५.६ कार्ययोजनालाई अन्तिम रुप प्रदान

उल्लेखित मस्यौदा प्रतिवेदन माथि विभिन्न सरकोवाला पक्षहरुबाट प्राप्त सल्लाह तथा सुझावहरु समावेश गरि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप प्रदान गरि गाउँपालिका तथा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र, नेपालगञ्ज समक्ष पेश गरिएको छ । पेश गरिएका यो अध्ययन प्रतिवेदनलाई अध्ययनको उद्धेश्य अनुरुप गाउँपालिकाको कार्यपालिका वैठकले पास गरि कार्यान्वयन प्रकृयामा लैजाने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.६ अध्ययनका सीमाहरू

बैजनाथ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीको क्रममा रहेका अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसार छन् ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, आर्थिक ऐन, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई आधार लिइएको छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाका राजश्व परामर्श समितिका सदस्यहरु, जन प्रतिनिधिहरू, सम्वन्धीत शाखा तथा उपशाखाका कर्मचारीहरू तथा वडा सचिवहरु तथा अन्य सरोकारपक्षहरू जस्तो वजार प्रतिनिधीहरु, उद्योग वाणिज्य संघ, लक्षित समुहसंगको छलफलवाट प्राप्त सूचनाहरूलाई समावेश गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा आंशिक स्थलगत अध्ययनवाट संकलन गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरीक संन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्यांकन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्यांकहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।

परिच्छेद-२
गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस परिच्छेदमा वैजनाथ गाउँपालिकाको आय परिचालनसँग प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष सम्बन्धित पक्षहरूलाई समावेश गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था तथा गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमतालाई चित्रण गर्दछ ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचयः

गठन र नामाकरण

बैजनाथ गाउँपालिका लुम्बिनी प्रदेशको बाँके जिल्लामा अवस्थित रहेको छ । पूर्वमा कोहलपूर नगरपालिका, दक्षिणमा खजुरा गाउँपालिका र पश्चिममा मानखोला तथा उत्तरमा बर्दिया जिल्लाको बाँसगढी नगरपालिका अवस्थित रहेको छ । गाउँपालिकाको केन्द्र साविक बनकटवा गाविसको कार्यालय रहेको स्थानमा रहेको थियो, हाल रामपुर वडा नं. ५ मा रहेको छ । साविकका चिसापानी, नौवस्ता, वनकटवा र टिटिहिरिया गाविस मिलेर गठन भएको हालको बैजनाथ गाउँपालिकाको नामाकरण ऐतिहासिक तथा राजनितिक पृष्ठभुमि सँग जोडिएको छ। साविकको वनकटवा वडा नं ३ र हालको वडा नं ७ पेडारीमा जन्मेका बैजनाथ थारुको नामबाट यस गाउँपालिकाको नामाकरण भएको हो ।

जनसंख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार बाँके जिल्लाको जनसंख्या बृद्धिदर २.४२ रहेको छ । जस अनुसार बैजनाथ गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्थालाई हेर्दा कूल घरपरिवार र जनसंख्या क्रमशः ११०६६ र ५४४८१ रहेको छ । वडाअनुसार सबैभन्दा उच्च जनसंख्या वडा नं. ६ मा ७४४० रहेको छ भने सबै भन्दा न्यून वडा नं. ७ मा २८२० रहेको देखिन्छ । विवरण अनुसार औषत घरपरिवारको आकार ४.९२ र लैंगिक अनुपात ८७.३५ रहेको छ ।

भौगोलिक अवस्थिति

वैजनाथ गाउँपालिका २८ डिग्री ८ मिनेट ३७ सेकेण्ड देखि २८ डिग्री २० मिनेट १५ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८१ डिग्री ३१ मिनेट ११ सेकेण्ड देखि ८१ डिग्री ४४ मिनेट १८ सेकेण्ड पुर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । समुन्द्री सतहदेखि करिव ३०० मिटर उचाइमा अवस्थित यस गाउँपालिकाको पूर्वमा कोहलपूर नगरपालिका, दक्षिणमा खजुरा गाउँपालिका र पश्चिममा मानखोला तथा उत्तरमा बर्दिया जिल्लाको बाँसगढी नगरपालिका अवस्थित रहेको छ । पूर्व पश्चिम राजमार्गको ६ किमि खण्ड रहेको यस गाउँपालिका जिल्लाको व्यापारीक तथा रणनीतिक केन्द्रको रुपमा रहेको कोहलपूर बजारबाट करिब ६ किमी र जिल्ला सदरमुकाम नेपालगञ्जबाट २२ किमी र जमुनहा भन्सार देखि २८ किमीको दुरीमा रहेको छ । पश्चिमी तराइ क्षेत्रमा पर्ने यस गाउँपालिकाको सम्पूर्ण भुभाग समथर रहेको छ । बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र बाँके राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ति क्षेत्रमा पर्ने केही भुभागमा चुरे क्षेत्रका विषेशता रहे पनि अधिकांश क्षेत्रहरु समथर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल जमिन मध्ये सबैभन्दा बढि क्षेत्रमा खेती गरिएको छ भने मध्यवर्ती क्षेत्र लगायतको बन जंगलले पनि उल्लेख्य क्षेत्र ओगटेको छ ।

भूवनावट

यहाँको माटो बलौटे र चिम्ट्याइलो मिश्रित प्रकृतिको रहेको छ । प्रशस्त मात्रामा अन्नबाली उत्पादन हुने यहाँको समथर भुभाग खेतिपातीको लागि अधिकतम सम्भावना बोकेका क्षेत्र हुन् । मानखोलाका तटीय क्षेत्रहरु बर्षेनी बर्षातका कारणले कटान प्रभावित क्षेत्रहरु हुन् । जसका कारण उक्त क्षेत्रका उब्जनशिल समथर भुभागहरु कटान भई वगरको रुपमा परिणत हुने गरेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल जमिन मध्ये सबैभन्दा बढि क्षेत्रमा खेती गरिएको छ भने मध्यवर्ती क्षेत्र लगायतको बन जंगलले पनि उल्लेख्य क्षेत्र ओगटेको छ । जसअनुसार खेती गरिएको भूमि ६८.९० प्रतिशत, जंगल २४.१४ प्रतिशत र बुट्यान झाडीले ओगटेको क्षेत्र ६.४१ प्रतिशत क्षेत्रमा रहेको छ ।

सामाजिक अवस्था

जातीय हिसाबले मिश्रित बसोबास रहेको यस गाउँपालिकामा थारु, मुस्लिम, बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी र दलित जातिहरु रहेका छन्। जातीय र भाषिक विविधता रहेको यस गाउँपालिका क्षेत्रमा मुख्य रुपमा हिन्दु धर्मावलम्बी नै रहे पनि मुस्लीम र क्रिश्चियन धर्म मान्ने जनसंख्या पनि यहाँ रहेको छ। यस गा.पा.को औषत साक्षरता दर ९०.५३ प्रतिशत रहेको छ। सामुदायिक विद्यालय ३८, संस्थागत विद्यालय २०, प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र ६० र सामुदायिक अध्ययन केन्द्र ३ वटा रहेको छ। यसैगरी १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ३ वटा स्वास्थ्य चौकी, १ वटा आयुर्वेद औषधालय र ४ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेको छ।

सांस्कृतिक र प्रसिद्ध स्थलहरु

यस गा.पा.का धर्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरु : धार्मिक स्थल, महादेव मन्दिर, शिव मन्दिर, रारा महादेव मन्दिर, कुलदेव मन्दिर, थारु देउथान, रामजानकी मन्दिर, दुर्गा मन्दिर, प्रशंसा चर्च, , प्रशंसा चर्च, , शिव मन्दिर,, जगन्नाथ देउथान,, गुरुवा देउथान, , गुरुवा देउथान, , गुरुवा देउथान, , शिव मन्दिर, , भगवती मन्दिर, , नवदुर्गा मन्दिर, शिव मन्दिर, थार्पमष्टा कालिका मन्दिर, बानियभार देउथान, नौलापुर देउथान, तिलकपुर देउथान, नवदुर्गा मन्दिर, भगवती मन्दिर, खिष्टे चर्च, गेट्समनि चर्च, साल्वेसन चर्च, दुर्गाभगवती मन्दिर, शिव मन्दिर,, शिव मन्दिर, , शिव मन्दिर, , सिंहभवानी मन्दिर, शिव मन्दिर, , गायत्री विद्यापिठ, शिव मन्दिर, , नवदुर्गा मन्दिर, , मस्जिद, , शिव मन्दिर, , रामजानकी मन्दिर, , शिवमन्दिर, , रामजानकी मन्दिर,, कालिका भगवती मन्दिर, , देउतीबज्यै मन्दिर, , शिव मन्दिर,), दुर्गा देवी मन्दिर, , थन्ह्वा (देउथान), , रामजानकी मन्दिर, , मुक्तेश्वरनाथ महादेव शक्तिपिठ मन्दिर, शिव मन्दिर, , शिव मन्दिर, , कालिका मन्दिर, , जय कैलाशी मन्दिर, , शिव मन्दिर, , भगवती मन्दिर, , शिव मन्दिर, , शिव मन्दिर, , रामजानकी मन्दिर, , शिव मन्दिर, , शिव मन्दिर, , दुर्गा मन्दिर, , शिव मन्दिर

२.२ आर्थिक अवस्था

यस गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था विश्लेषण गर्दा यहांको जमिन उर्बर तथा उच्च उत्पादकत्व रहेको छ। पशुपालन, माछापालन पन्छीपालन, खाद्यान्न, दलहन, तेलहन र नगदेबालीको उत्पादन हुने गरेका छ। यसैगरी कृषिमा व्यवसायिकताको विस्तार हुँदै गएको छ। कुल ३४ वटा सिंचाई पूर्वाधार र कुल २२८८ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधा पुगेको छ। उद्यम तथा व्यवसायको कुल संख्या १२९६ रहेको छ। ३ वटा बाणिज्य बैंक, १ वटा विकास बैंक, १६ वटा लघुवित्त संस्था र ४८ सहकारी संस्थाहरु रहेको छ। यसैगरी २ वटा संग्राहलय रहेको छ भने १२ वटा पर्यटकीय क्षेत्र रहेको छ।

भूउपयोग

- आँप, केरा जस्ता फलफुल र पशुपालनका लागि प्रसिद्ध स्थलको रुपमा रहेको छ
- धान, गहुँ जस्ता वाली र तरकारी खेती उत्पादन
- सिक्टा सिंचाइ खण्ड यसै गाउँपालिका भएर जाने
- स्थानीय स्तरमा सहकारी, वित्तिय संस्थाहरु, चिसापानी बजार, सम्झना बजार, स्याउली बजार जस्ता स्थानीय बजार रहेको
- खाद्यान्न बाली, तरकारी बाली र दुघजन्य उत्पादन निर्यात हुने
- गाभर भ्याली, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज जस्ता पर्यकिय क्षेत्रहरु रहेको
- मध्यपश्चिम पोल्ट्री प्राली, खप्तड अष्ट्रिच फार्म, कृषि फार्म, शित भण्डार जस्ता कृषिमा आधारित उद्योगहरु भएको

दर्ता भएका व्यवसायिक फर्महरू : यस क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका कुल १२९६ व्यवसायिक फर्महरूमध्ये ७८० (६०.१९ प्रतिशत) व्यवसायिक फर्महरू दर्ता भएको देखिन्छ भने हाल ५१६ (३९.८१ प्रतिशत) व्यवसायिक फर्महरू दर्ता बिना नै

सञ्चालनमा रहेका छन् । जसमध्ये किराना पसलको संख्या ६०२, माछा तथा मासु पसलको संख्या १९, मर्मत सेवा केन्द्र संख्या १७, चिया/खाजा/नास्ता तथा मिठाई पसल संख्या १००, मदिरा पसल संख्या १३, सिलाई कटाई तथा बुनाई पसल संख्या ३४, कुटानी पिसानी तथा पेलानी ५९ र सैलुन संख्या १७ रहेका छन् ।

खनिज तथा खानी : खनिज पदार्थका रूपमा गाउँपालिकाको वडा नं. १ मा मानखोला, करेली खोला र च्यामां खोला, वडा नं २, ६ र ८ मा मा रहेको मान खोलावाट खनिज बालुवा, गिट्टी, ढुङ्गा र मोरङ्ग पाइने गर्दछ ।

बजार र मुख्य व्यापारीक केन्द्रहरु : गाउँपालिका क्षेत्रमा कुल १८ स्थानमा बजार रहेको छ । जसमध्ये ८ वटा थोक बजार, १० वटा खुद्रा बजार र एक स्थानमा हाट बजार रहेका छन् । वडा नं. ३ र ७ बाहेकका वडाहरूमा थोक बजार रहेका छन् । वडा नं. ४ को बानियाभारमा शनिबार कृषि तथा पशु साप्ताहिक हाट बजार लाग्ने गरेको छ

बैंक तथा वित्तीय संस्था : यस गाउँपालिका क्षेत्रमा ३ वटा वाणिज्य र १ वटा विकास बैंक गरी ४ वटा बैंक तथा १४ वटा लघुवित्त संस्थाका १६ वटा शाखाहरू सञ्चालनमा रहेका छन्। यस क्षेत्रमा कुल ४८ वटा सहकारी संस्था सञ्चालनमा रहेका छन् ।

सार्जजनिक पोखरी : कुल ८ वटा सार्वजनिक पोखरी रहेकोमा जम्मा २ वटामा माछापालन गरिएको देखिन्छ । पोखरीको कुल क्षेत्रफल २४१.५ कट्ठा रहेको छ ।

पर्यटकीय स्थलहरु : पर्यटकीय स्थलहरुमा गाभर भ्याली होमस्टे, खप्तड अष्ट्रिच फार्म, लायन्स गाभर पार्क, थारु संग्रहालय, थारु संग्रहालय, गिद्धेनी ताल, पिकनिक पार्क बोरिङ्गबस्ती, सिम्रहवा ताल, मानसरोवर बोटानिकल गार्डेन तथा वनस्पति उद्यान, भ्यु टावर, गौथली बाल उद्यान, बैजनाथ वाटिका

२.३ आवास तथा वस्ति विकास

बसोबासको प्रकृति : कुल १३९८७ घरपरिवार रहेको यस क्षेत्रमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्ने घरपरिवार १३९६६ रहेको छ भने हाल अस्थायी रूपमा बसोबास गरिरहेको घरपरिवार २१ रहेको देखिन्छ

आवास माथिको स्वामित्व : निजी वा आफ्नै घरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार ९७.७८ प्रतिशत रहेको यस क्षेत्रमा भाडामा बसोबास गर्ने घरपरिवार १.२७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

सुकुम्बासीसम्बन्धी विवरण : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुल २५६३ घरपरिवार सुकुम्बासीका रूपमा बसोबास गरेको देखिन्छ । जसमध्ये वडा नं. ३ मा सबैभन्दा उच्च संख्यामा ६७९ घरपरिवार बसोबास गरेको देखिन्छ भने वडा नं. ७ मा ६ सुकुम्बासी घरपरिवार बसोबास गर्ने गरेको देखिन्छ ।

घरको जग्गाको आधारमा परिवार : बसोबास गरेको मुल घरको जगका आधारमा घरपरिवारको वर्गीकरण गर्दा सिमेन्ट तथा ढुङ्गा जग भएको घरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार ४६.८६ प्रतिशत, माटो तथा ढुङ्गाको जग भएकोघरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार ४४.८१, फ्रेम स्ट्रक्चर जग भएका घरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार ०.४४ प्रतिशत, लोड वेयरिङ्ग जग भएको घरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार ०.५६ प्रतिशत र काठको खम्बा भएको घरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार ५.६१ प्रतिशत रहेका छन् ।

भवन मापदण्ड पालना : यस क्षेत्रमा भवन मापदण्ड पालना कम हुने गरेको छ । निर्माण भएका घरहरू मध्ये भवन मापदण्ड पालना भएको घरमा बसोबास गर्ने र भुकम्प प्रतिरोधी घरमा बसोबास गर्ने घरपरिवार १२.५६ प्रतिशत रहेका छन् ।

२.४ भौतिक पुर्वाधार

सडक, वाटो पुल : गाउँपालिकाभित्र निर्माण भएका सडकहरूको कुल लम्बाई ३०२.६ किलोमिटर सडक रहेको छ । गाउँपालिकाको सबै वडा तथा बस्तीमा सडकको पहुँच पुगेको देखिन्छ । सडक तथा बाटोको पहुँचको आधारमा घरपरिवारको वर्गीकरण गर्दा ग्राभेल बाटोको पहुँचमा रहेका घरपरिवार १८.०७ प्रतिशत, पक्की बाटोको पहुँचमा रहेका घरपरिवार ७९.८ प्रतिशत र बाटोको पहुँच नभएका घरपरिवार २.१२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यस क्षेत्रमा कुल ५१ स्थानमा पुल तथा पुलेसाहरू रहेका छन्। जसमध्ये २ स्थानमा ट्रष्ट, ४ स्थानमा झोलुङ्गे, ४३ स्थानमा पक्की र २ स्थानमा काठे पुल रहेका छन् ।

सवारी साधन : यस गाउँपालिकाका विभिन्न स्थानहरूबाट नेपालगञ्ज सम्मको लागि स्थानीय यातायातका साधनको उपलब्धता रहेको छ । नेपालगञ्जलाई गन्तव्य बनाई छुट्ने सवारी साधन विशेष गरी चिसापानी, जब्दहवा, बानियाभार, रंगिला चोक, अरनिको बजार, सम्झना, चाँदनी, टिटिहिरीया जस्ता स्थानीय बजार क्षेत्रबाट छुट्ने गरेका छन् । यस रुटमा बस, मिनिबस तथा अटोरिक्सा सार्वजनिक यातायातका साधनका रूपमा सञ्चालनमा रहेका छन् । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र नियमित रूपमा बस, मिनिबस, अटोरिक्सा, जीप, इ-रिक्सा लगायतका सवारी साधनहरू चल्ने गरेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकाको वडा नं. २, ३ र ७ बाहेकका वडाहरूमा बस बिसौनी रहेको देखिन्छ ॥

विजुली : गाउँपालिका भित्र बत्तीको प्रमुख श्रोतको रूपमा उपयोग गरिने इन्धन मध्ये विद्युत नै प्रमुख रहेको छ । कुल घरपरिवारको ९८.५३ प्रतिशत घरपरिवारमा विद्युतलाई बत्तीको प्रमुख श्रोतका रूपमा उपयोग गरेको देखिन्छ ।

खानेपानी : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुल १० वटा खानेपानी आयोजना रहेकोमा वडा नं. १ को चिसापानी खानेपानी आयोजना र ७ को पेडारी खानेपानी आयोजना बाहेक सबै निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन् । भूमिगत जलश्रोत नै यस क्षेत्रको खानेपानीको प्रमुख श्रोतका रूपमा रहेको छ । भुमिगत पानीलाई ट्युवेल हेण्ड पम्पको माध्यमबाट उपयोग गर्ने घरपरिवार ९८.७१ प्रतिशत रहेका छन्। इनार वा कुवा र मूलको पानी उपयोग गर्ने अभ्यास अझै कायम रहेको देखिन्छ र अन्य (प्रसोधित पानी) उपयोग गर्ने घरपरिवार ०.२९ प्रतिशत रहेका छन् ।

सिंचाई : यिस क्षेत्रमा कुल ३४ वटा कुलो तथा नहरबाट कुल २२८८ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध रहेको छ । जसमध्ये बाह्रै महिना सञ्चालन हुने सिंचाइ पूर्वाधार १९ वटा रहेका छन् । सिंचाई सुविधाबाट लाभान्वित कुल घरपरिवार संख्या ६३३६ रहेको छ । सिंचाई पूर्वाधारमध्ये वडा नं. २ मा सबैभन्दा अधिक १२ वटा र सबैभन्दा न्यून वडा नं. ३, ७ र ८ मा २-२ वटा मात्र रहेको देखिन्छ ।

सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधार :

यस गाउँपालिकाभित्र कुल २६ वटा सरकारी भवनहरू रहेका छन् । भवनहरू गाउँपालिकाको प्रशासनीक भवन, वडा कार्यालय, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रसुती गृह, आयुर्वेद औषधालय, सुरक्षा निकाय, कारागार, साविक गाविस भवन तथा पशुसेवा केन्द्र लगायत सरकारी सेवा केन्द्रहरू रहेका छन् । यसैगरी यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुल २० वटा सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन रहेका छन् । भवनहरूको उपयोग छलफल, बैठक, संकलन केन्द्र, भण्डारण, खोप सेवालगायत सार्वजनिक प्रयोजनका लागि उपयोग हुने गरेको छ ।

फोहरमैला व्यवस्थापन :

घर आँगनबाट निष्काशन हुने ठोस फोहोर व्यवस्थापनको अवस्था हेर्दा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका कुल १३९८७ घरपरिवार मध्ये ४६.९६ प्रतिशत घरपरिवारले वर्गीकरण गरी अलग अलग खाल्डोमा राखी व्यवस्थापन गर्ने अभ्यास रहेको छ भने वर्गीकरण गरी खाल्डोमा राखी व्यवस्थापन गर्ने घरपरिवार ४६.३२ प्रतिशत, संस्थाद्धारा संकलन तथा व्यवस्थापन गराउने घरपरिवार ०.१९ प्रतिशत र फोहोर व्यवस्थापन नगर्ने घरपरिवार ६.५३ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । वडा नं. १ को चिसापानी बजार, वडा नं. ३ को बैरहवा र वडा नं. ४ को पानी टंकीमा सार्वजनिक शौचालय रहेको देखिन्छ ।

गा. पा.को कार्यालय भवन तथा सवारी साधनहरु :
यस गाउँपालिकाभित्र गाउँपालिकाको प्रशासनीक भवन वन्दै गरेको अवस्था छ । यसैगरी वडा नं ६ को वडा कार्यालय वनाउने क्रममा रहेको छ भने अरु सवै वडाको वडा कार्यालय रहेको छ । यसैगरी गा.पा.का अन्य कार्यालयहरुमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, प्रसुती गृह, आयुर्वेद औषधालय, साविक गाविस भवन तथा पशुसेवा केन्द्र लगायतका कार्यालयहरु रहेका छन् । ८ वटा वडा कार्यालयहरुमा एक एक मटरसाईकल सहित जम्मा सवारी साधनको संख्या १५ रहेको छ । गा.पा.को अचर सम्पति विवरण तल देखाईएको छ ।

चल सम्पतिको नाम	संख्या	कैफियत
गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवन र जग्गा	१	१४० कठ्ठा ऐलानी जग्गा सहित
गाउँपालिकाको सभा हल	१	
वडा कार्यालयका प्रशासनिक भवन र जग्ग	८	६० कठ्ठा ऐलानी जग्गा सहित
जीप	१	
मोटरसाईकल	१४	
स्कुटर	१	
कम्प्युटर	३०	
ल्यापटप	४०	
गाडी	१	

श्रोत : वैजनाथ गा.पा.को कार्यालय, २०७८

२.५ मानवीय संसाधन :

नेपालको संविधानको धारा २२१ बमोजिम यस गाउँपालिकामा ४३ सदस्यीय गाउँसभा गठन भएको छ । गा.पा सञ्चालनका लागि अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा अन्य सदष्यहरु सहित १६ जना सदस्य रहेको कार्यपालिका रहेको छ । यस नगरपालिकाले पारित गरेको संगठन विकास सर्वेक्षण अध्ययन अनुसार देहावमोजिमको सांगठनिक संरचना, दरवन्दी र पदपुर्ति विवरण रहेको छ ।

क. कर्मचारी विवरण
कर्मचारीको उपलव्धता (न.पा. ⁄ गा.पा. स्तर वडा कार्यालय समेत)

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			रिक्त
		स्थायी	करार	जम्मा	
अधिकृत स्तर	४	४	०	४	०
सहायकस्तर	१६	८	०	८	८
	२०	१२	०	१२	८

(ख) विषयगत क्षेत्र तर्फका कर्मचारीको विवरण

शिक्षा

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
अधिकृत स्तर	१	१	०	१	०
सहायकस्तर	१	०	०	०	१
जम्मा	२	१	०	१	१

कृषि

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
अधिकृत स्तर	२	२	१	३	०
सहायकस्तर	१	१	२	३	०
जम्मा	३	३	३	६	०

पशु सेवा

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
अधिकृत स्तर	१	१	०	१	०
सहायकस्तर	३	१	०	१	२
जम्मा	४	२	०	२	२

स्वास्थ्य (स्वास्थ्य चौकी सहित)

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
अधिकृत स्तर	११	९	१	१०	१
सहायकस्तर	३२	२२	८	३०	२
जम्मा	४३	३१	९	४०	३

महिला तथा वालवालिका

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
सहायकस्तर	१	१	०	१	०
जम्मा	१	१	०	१	०

इञ्जिनियरिङ्ग सेवा तर्फ

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
अधिकृत स्तर	१	०	१	१	१
सहायकस्तर	१०	२०	४	४	८
जम्मा	११	२	५	५	९

रिक्त पदको विवरण

पद	दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या			
		स्थायी	करार	जम्मा	रिक्त
जम्मा	१५				१५

२.६ स्थानीय तह संस्थगत स्वमुल्याङ्न (२०७८/७९)

वैजनाथ गाउँपालिकाले आ.व. २०७८/७९ को स्थानीय तह संस्थगत स्वमुल्याङ्को हालै प्रविस्ट गरिएको नतिजा ६४(औषत प्रतिशतमा) रहेको छ । यसमध्ये शासकीय प्रवन्धको स्कोर प्रतिशत ८३.३३ र क्रमश : संगठन तथा प्रशासनको ९६.८८, वार्षिक वजेट तथा योजना व्यवस्थापनको ७२.७३, वित्तिय एवं आर्थिक व्यवस्थापनको ८१.८२ , सेवा प्रवाह को ६२.५, न्यायिक कार्यसम्पादनको १००, भौतिक पुर्वाधारको ३२.६९, सामाजिका समावेशिकरणको ४०, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापनको ४४.४४ र सहकार्य तथा समन्वयको ४१.६७ स्कोर प्रतिशत रहेको छ ।

२.६ राजश्व परिचालनका लागि प्रशासनिक व्यवस्था

सवल पक्षहरु

- गा.पा.को कार्यालयमा राजश्व उप शाखामा एकजना पांचौ तकको कर्मचारी र एकजना सहायक कम्प्यूटर अपरेटरको जिम्मेवारी रहेको । शाखा प्रमुखको रुपमा लेखा अधिकृतले नै काम गरेको
- राजश्व संकलनको लागि सफ्टवेरको प्रयोग गरिएको छ । यसको सेन्ट्रल अपरेसन गा.पा.कार्यालयवाट हुन्छ । ८ वटै वडाकार्यालयहरुमा सफ्टवेरवाट काम भएको छ
- नगरपालिकाको मुख्य कार्यालय वाहेक सवै वडाहरुवाट राजश्वको विलिङ् हुने गरेको
- सवै वडाहरुका आफ्नै वडा कार्यालयहरु रहेका
- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीको व्यवहार सेवाग्राही रहेको
- कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालीमा समष्या आएमा राजश्व ईकाइका कर्मचारीहरुवाट वडाका समष्या समाधान हुने गरेको
- नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजस्व कोड तथा शीर्षक अनुसार संकलन गरिएको राजस्वका शीर्षकहरू मिलेको छ
- करका शीर्षक अनुसार नगर सभाले निर्धारण गरेको दर प्रविष्टी गरेको पाईएको छ ।
- संकलित रकम राजश्व ईकाइले अर्को दिन र वडा कार्यालयहरुले एक हप्तामा बैंक दाखिला गर्ने गरेको देखिन्छ । वडा कार्यालयहरूले दाखिला भौचर प्रत्येक हप्तामा नगरपालिकाको राजस्व संकलन केन्द्रमा बुझाउने गरेको गरेको
- व्यवसाय र वहालकर वाहेक राजश्व संकलनको लागि वडालाई अन्य जिम्मेवारी प्रदान गरिएको छ ।
- कर निर्धारणको लागि सम्पति वा आय वा कारोवारको मुल्याङ्न अनुसार कर निर्धारण गरिएको
- करदाताहरुको नाम तथा कर लाग्ने अभिलेखको व्यवस्था जस्तो सम्पति, व्यवसाय, वहाल आदिको अभिलेख गर्ने गरिएको
- समयमा तिर्नेलाई छुट तथा ढिलो वुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था लागु गरिएको
- करदातालाई कर र शुल्क सम्वन्धी जानकारी दिने गरिएको
- आयका श्रोतहरुको अभिलेखिकरण गर्ने गरिएको
- आय विवरणहरु सार्वजनिक गर्ने गरिएको

सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरु

- राजस्व ईकाइ तथा यस अन्तर्गतका कर्मचारीले गर्नुपर्ने कामहरुको कार्यविवरण तयार गरि राजश्व फांटको जिम्मेवारी राजश्व ईकाइ प्रमुख तथा कर्मचारीलाई दिनु पर्ने
- राजस्व ईकाइको लागि बेग्लै कार्यकक्ष तथा भौतिक सुविधा (कम्प्युटर, प्रिन्टर, सफ्फट्वेयर तथा फर्निचर) को आवष्यकता रहेको । हाल वन्दै गरेको भवनमा राजश्व शाखाको लागि भौतिक पुर्वाधार सेवाग्राही मैत्री रुपमा तयार गर्नु पर्ने ।
- विगत आ.व.मा संकलन भएका राजस्व सम्बन्धी तथ्यांक, विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको राजस्व बजेट जस्ता आवश्यक तथ्यांक तथा दस्तावेजहरु अभिलेखिकरण हुनुपर्ने
- राजस्व संकलनको जिम्मेवारी सहित कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण
- राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन
- राजश्व उपशाखाको लागि आवष्यक फर्निचर, यातायत साधन र मसलन्दको व्यवस्था हुनु पर्ने
- राजश्व उपशाखा र सम्वन्धित अन्य शाखाहरुको विचमा प्रभावकारी समन्वय हुनु पर्ने

परिच्छेद-३

स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता

यस परिच्छेदमा बिद्यमान कानुनी प्राबधान अनुसार स्थानीय सरकारहरुको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई शिर्षकगत रुपमा विस्तृत विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट बैजनाथ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाहरुको विश्लेषण गरी पहिचान गरिएका बास्तबिकताहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना मार्फत संवोधन गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

यस परिच्छेदलाई मुख्यतया तीन भागमा बिभाजन गरिएको छ । पहिलो भागमा स्थानीय तहहरुको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्थाको बारे चर्चा गरिएको छ । दोश्रो भागमा बैजनाथ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको बर्तमान अबस्थाको उजागरगर्न खोजिएको छ भने तेश्रो भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक श्रोततर्फ राजश्वका प्रमुख क्षेत्रहरु तथा संभावनाको बारे बिश्लेषण गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ले स्थानीय तहलाई निम्नानुसारका आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) गाँउपालिका वा नगरपालिकाको एकल अधिकारः

अ) कर

सम्पत्ति करः आफनो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । “घरले चर्चेको जग्गा” भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गा समेत पर्ने ।

भूमि कर (मालपोत):_आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको घरजग्गामा भूमिकर (मालपोत) नलाग्ने ।

घर जग्गा बहाल करः कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।

व्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।

सवारी करः टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्साहरुको दर्ता तथा नविकरण वापत लगाइने कर ।

जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:: आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत लगाइने कर ।

आ) शुल्क

बहाल बिटौरी शुल्कः आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।

पार्किङ् शुल्कः आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनारञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि) (अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क
- सिफारिश सम्बन्धी अन्य सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुरः
    - एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, टयुसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग ।
    - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सभेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग ।
- नक्सा पास दस्तुर ।
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर ।
- वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफनो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एबम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।

गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने । यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने

- सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्न सक्ने ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ।
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी ।
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी ।
- खानेपानी महसुल ।
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क ।
- स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रसोधन र वजार व्यवस्थापन ।
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति ।
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण ।
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण ।
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता ।

संघीय कानुन (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नअनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ :

<u>एकल कर प्रशासन सम्वन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)</u>

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख) .घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(ग) .मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(घ) विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करवाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गनुपर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गरिने
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

(ख) राजश्व बाँडफाँड

- नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने ।
- स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने ।
- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने ।

(ग) अनुदान

- **वित्तीय समानीकरण अनुदानः** खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त
- **सशर्त अनुदानः** कुनै योजना/ कार्यक्रम तथा गतिविधिहरु कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- **समपूरक अनुदानः** पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- **विशेष अनुदानः** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेश सरकारवाट प्रदान गरिने अनुदान ।

(घ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफनो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने ब्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप ब्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था)
- कर नलाग्ने : कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र

३.२. आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

माथि ३.१ उल्लेखित स्थानीय तहका राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानूनी आधारमा बैजनाथ गाउँपालिकाको सम्भाव्य आय शिर्षकहरू अर्न्तगतको बर्तमान राजश्व परिचालनको अवस्था तल विश्लेषण र गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका

आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क	**कर राजस्व**			
१	सम्पीत्त कर	भएको	भएको	भएको
२	भूमि कर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	नभएको	भएको
४	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
५	व्यवसाय कर (दर्ता तथा नबिकरण)	भएको	भएको	भएको
६	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	**नभएको**	भएको
७	मनोरन्जन कर	भएको	**नभएको**	भएको
८	बिज्ञापन कर	भएको	**नभएको**	भएको
ख.	**गैर कर राजस्व**			
९	ढुङ्गा, गिटट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
१०	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
११	ब्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको
१२	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको
१३	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
१४	अस्पताल संचालन	नभएको	नभएको	भएको
१५	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
१६	स्थानीय खानेपानी महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
१७	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
१८	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफलायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
१९	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क	भएको	भएको	भएको
२०	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
२१	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	भएको	भएको	भएको
२२	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
२३	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

श्रोतः समुह छलफल तथा गाउँपालिकाको अभिलेख, २०७८

विद्यमान कानुनी प्रावधान अनुसार स्थानीय सरकारले लिन पाउने कर तथा गैरकरहरुको आधारभूत अवस्था शीर्षकगत रुपमा माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । जसमध्ये करतर्फ ८ शीर्षक र गैरकरतर्फ १५ शीर्षकमा आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गरिएको छ । तालिका अनुसार पालिकाले लिनसक्ने ८ किसिमका कर राजस्व मध्ये बैजनाथ गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरु तथा कार्यालयका कर्मचारीहरूसँगको छलफल तथा गाउँपालिकाका दस्तावेजहरूको अध्ययनका आधारमा सबै शिर्षक अर्न्तगत करहरु संकलनको संभावना रहेको आर्थिक ऐनमा करका दरहरु तोकिएको तर जम्मा चार क्षेत्रबाट मात्र रकम संकलन भैरहेको पाइयो ।

गैरकरतर्फका १५ शीर्षकमध्ये ११ शीर्षकमा संकलनको सम्भावना भएको पाइए पनि जम्मा ८ शीर्षकको दर निर्धारण भै संकलन भएको पाइन्छ । बिगतमा बासगढी नगरपालिका संगको सहकार्यमा ढुङ्गा, गिटट्ी, वालुवा जस्ता प्रकृतिक श्रोतको बिक्रिबितरण बाट ठूलो रकम संकलन गरिएकोमा यस आ.व मा बिबिध कारण ठेक्का लगाइएको छैन ।

३.३ आन्तरिक आय तथा राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

यस शिर्षक अन्तरगत गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम संकलन गर्न पाउने आन्तरिक स्रोत मध्ये हाल संकलन भईरहेको तथा त्यसमा कुल संभावित आय र नयाँ संभावित क्षेत्रहरु तथा त्यसमा संकलन हुन सक्ने कुल सम्भावित आयलाई अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.३.१ कर राजश्व

कर राजश्व तर्फका तपसिलमा उल्लेखित करहरुको बर्तमान अबस्था तथा संभाव्यताको बिश्लेषण गरिएको छ ।

क. सम्पत्ति कर

बर्तमान अवस्था: बैजनाथ गाउँपालिकाको आ.व. २०७५।७६ देखि नै सम्पत्ति कर लगाउन सुरु गरिसकेको छ । बैजनाथ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ ले गाउँपालिका क्षेत्रमा भएका घर जग्गाको मुल्यांकनको आधारमा सम्पत्ति करको दर तोकेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा सम्पत्ती कर सम्वन्धी भएका प्राबधानहरु तपसिल बमोजिम रहेका छन् ।

सम्पत्ती कर: प्रतिलाख रु ३०.०० का दरले हुने । मुल्यांकनको आधार कार्यपालिकाबाट मापडण्ड निर्धारण नभए सम्मकालागि स्वघोषणालाई लिइने छ ।

गाउँपालिकाले गरेको घरपरिवार सर्भेक्षण २०७७ का अनुसार गाउँपालिकामा कुल घरपरिवार संख्या १३९८७ रहेको देखिन्छ । यहि प्रतिवेदनका अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रका सबै वडाहरुमा अव्यवीस्थत बसोवास तथा सुकुम्वासीहरुको बसोवास रहेको र उक्त संख्या २५६३ रहेको छ । माथीको तथ्यांकका आधारमा आफ्नै नाममा घरजग्गा हुनेको संख्या ११४२४ रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा भएको छलफल अनुसार आर्थिक बर्ष २०७७/७८ सम्म करिव ६० प्रतिशत मात्र करको दायरामा आएको पाइन्छ । बैजनाथ गाउँपालिकाले सम्पत्ति करतर्फ आ.व २०७५/७६ मा रु २५८०६८०।-, आ.व २०७६/७७ मा रु ९१००००।- र आ.व २०७७/७८ मा रु ३३०६६३०।- संकलन भएको तथा आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को लागि रु ३००००००।- प्रस्ताव गरिएको रेकर्डबाट देखिन्छ । यस शिर्षक अर्न्तगत बिगत तिन बर्षको कर संकलनलाई हेर्दा प्रत्येक बर्ष राजस्व बढ्नुपर्नेमा पहिलो बर्षको तुलनामा दाश्रो बर्ष घटेको तथा तेश्रो बर्षमा पुन बृद्धि भएको देखिन्छ । माथीका तथ्यांकहरुलाई आधारमान्दा आ.व २०७८/७९ प्रस्ताव गरिएको रकम लक्ष्य अनुसार संकलन गर्न सहजै देखिन्छ । गाउँपालिकाको यस शिर्षक अर्न्तगत संकलित रकम र राजस्व बुझाउनुपर्ने घरधुरीको अनुपातमा हाल सम्म पनि सबैलाई सम्पत्ति करको दायरामा आवद्ध भएको देखिदैन । अतः आगामी दिनहरुमा संकलन गर्न सक्ने कुल संभावित सम्पत्ती कर तपसिल बमोजिम अनुमान गरिएको छ ।

संभावित सम्पत्ती कर

संभावित करदाता संख्या	औषत बार्षिक रु	बार्षिक कुल आय सम्भाव्यता	कैफियत
११४२४	८००।-	९१३९२००।-	
प्रस्तावित रकमको पहिलो बर्षमा ७५ प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा २० प्रतिशतले बृद्धि हुने ।			

श्रोत: राजस्व शाखा तथा समुहगत छलफल

सुझावहरु

- मालपोत कार्यालयबाट तथ्यांक संकलन गरी भूमिसम्बन्धी एकीन र विस्तृत तथ्यांक कायम गर्ने ।
- गाउँपालिकामा प्रत्येक घरधुरीलाई अनिवार्य रुपमा आफ्नो घर नक्शा अभिलेखिकरण गर्न लगाउने ।
- सम्पत्तीकर लाग्ने घर तथा जग्गाको मूल्यांकनमा बैज्ञानीक रुपमा परिमार्जन गर्ने ।

ख) भुमी कर/मालपोत

बर्तमान अबस्था :

मालपोत/भुमीकर यस गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत तर्फको राम्रो आयस्रोत मानिन्छ । विद्यमान कानुन अनुसार सम्पत्ति कर लगाउने भनी तोकिएको घर जग्गा बाहेकका अन्य सबैखाले जग्गाहरुमा भूमिकर लगाउने व्यवस्था छ । जग्गाको मूल्यांकन गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गाको भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, जग्गा रहेको स्थानमा पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई आधार लिइन्छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त विवरण अनुसार मालपोत/भुमिकर तर्फ आ.व २०७५।७६ मा रु ८५१८०२०।-, आ.व २०७६।७७ मा रु. ९५४२००० तथा आ.व २०७७।७८ मा रु. ९३९४९२०। संकलन गरेको र आ.व २०७८।७९ मा रु १७००००००।- संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । आर्थिक बर्ष २०७८।७९ मा प्रस्तावित रकममा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क समेत समावेश गरिएको ले बढी देखिन गएको हो । बिगतका वर्षहरुमा सम्पत्ती कर भन्दा भुमि कर बढी उठेको, बर्तमानमा समेत गाउँपालिकामा घर नक्शा अभिलेखिकरण नगरिएको तथा केवल सेवाग्राहीहरुको स्व-घोषणलाई आधार मानी भुमिकर संकलन गरिएकोले पनि सम्पत्तीकरमा आवद्ध नभएको निश्कर्ष छलफल बाट प्राप्त भएकोले स्वही निश्कर्षका आधारमा आगामी दिनहरुको भुमिकरको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

गाउँपालिकामा भूमीकर लगाउन योग्य जग्गा र सो को करदाता सम्बन्धी यकीन तथ्यांक उपलब्ध नभएको हुँदा हाल गाउँपालिकामा रहेका कुल घरधुरी संख्या तथा भूमीकरको दरलाई भूमीकर रकमको कुल सम्भाव्यता आँकलनको मूल आधारको रुपमा लिई निम्न तालिका अनुसार गणना गरिएको छ । एक घरधुरीमा एकभन्दा बढी व्यक्तिसँग भूमिकर योग्य जग्गा हुनसक्ने र केही जग्गाधनीहरुको घर नभै घडेरी मात्र भएकोले सो समेतलाई ध्यानमा राखी आफ्नो नाममा जग्गा भएका घरधुरी संख्या ११४२४ मा ५० प्रतिशत थप गरी कुल भूमिकरको करदाता संख्या निर्धारण गरिएको छ । आ.व २०७८/७९ को लागि गाउँपालिकाबाट स्विकृत आर्थिक ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार रु ५ लाख सम्मको मुल्यांकनमा रु १००।- र रु ५ लाख भन्दा माथि प्रति लाखमा रु २०।- का दरले थपहुदै जाने व्यवस्था गरिएको छ ।

कुल भूमिकर करदाता संख्या	१७१३६.००
प्रति करदाता औसत भूमिकर	६००.००
कुल सम्भाव्य भूमिकर	१०२८१६००.००
प्रस्तावित रकमको पहिलो बर्षमा ७५ प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा २० प्रतिशतले बृद्धि हुने ।	

सुझावहरु

- मालपोत कार्यालयबाट तथ्यांक संकलन गरी भूमिसम्बन्धी एकीन र विस्तृत तथ्यांक कायम गर्ने ।
- गाउँपालिकामा प्रत्येक घरधुरीलाई अनिवार्य रुपमा आफ्नो घर नक्शा अभिलेखिकरण गर्न लगाउने ।
- सडकहरुको लगत कट्टाको व्यवस्था गर्दै जाने ।
- भूमिकर लाग्ने जग्गाको मूल्यांकनमा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

ग) घर जग्गा वहाल कर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर वाा पोखरी पुरै, आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा वहालमा दिएको कुल अंकमा कर लगाईने व्यवस्था अनुसार वहाल कर असुली गर्नुपर्ने हुन्छ र स्वही बोजिम गर्दै आइरहेको छ ।

बैजनाथ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा घर जग्गा वहालकर सम्वन्धी व्यवस्था: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड कारखाना जग्गा आदि बहालमा दिएकोमा सम्वन्धित धनिबाट १० प्रतिशत ।

गाउँपालिका क्षेत्रमा पसल व्यवसाय,बैंक तथा वित्तीय संस्था, सहकारी संस्था र सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुलाई सटर तथा कोठा भाडामा लगाईएको छ । गाउँपालिकामा हाल घर बहालमा लगाउने घरधनिहरुको यथार्थ विवरण नभएता पनि हाल गाउँपालिकामा घर बहाल कर बुझाउनेको संख्या सारै न्युन रहेको छलफल बाट पाइयो । गाउँपालिकामा भएको छलफल अनुसार पालिकामा नआइ नहुने अवस्थाका घरधनीहरु तथा बैंक तथा वित्तीय संस्था,

सहकारी संस्था एवं गैरसरकारी संस्थाहरु मात्र आउने गरेको देखिन्छ । वर्तमान अवस्थामा बजार बिस्तार तथा अस्थायी बसोबासको क्रम बढ्दै गएकोले घर तथा सटरहरु बहालमा जाने क्रम बृद्दि भएको पाइन्छ । साथै घरबहालमा लिने दिने बिचको संझौता समेत यथार्थपरक नहुने गरेकोले पनि एकिन आकलन गर्न गाह्रो छ । अतः आगामी दिनमा गाउँपालिकाले यस सम्वन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलन गरी घर बहालमा लगाउने घरधनिहरुलाई करको दायरामा ल्याउन आवश्यक छ । हाल गाउँपालिका क्षेत्रमा करिव ५०० सटरहरु पसल व्यवसाय वा कार्यालय प्रयोजनकालागि वहालमा लगाएको अनुमान गर्न सकिन्छ । हाल बजारको प्रति सटर वहाल वापत औषत रु.३५००।- का दरले हिसाव गर्दा पनि बार्षिक रु २१००००००।- को कारोवार हुने र गाउँपालिकाको आ.व २०७८/७९ को आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम १० प्रतिशतका दरले हुने रकम रु २१०००००.।- घर बहालकर उठ्न सक्ने देखिन्छ । त्यस बाहेक सहकारीहरु, बित्तिय संघ संस्थाहरु, गैससहरु तथा कानुनीरुपमा दर्ता भएका व्यपारी तथा व्यवसायीहरुले बुझाउने रकम ७२००००।- संकलन हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ । त्यस्तै घरयासी प्रयोजन (कोठा भाडामा) लगाउने समेत सबैलाई करको दायरामा ल्याउन सकिएमा हाल संकलन हुदै आएको रकममा करिव चार गुना बडी रकम संकलन हुने देखिन्छ । अत आगामी दिनहरुको लागि घर बहाल करको संभावनालाई स्वही अनुसार प्रक्षेपण गरिएको छ ।

<u>प्रस्तावित घर जग्गा बहालकर</u>

क.स	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहालमा बस्ने अनुमानित संख्या	मासिक औसत भाडा रकम	वार्षिक भाडा रकम	प्रस्तावित करको दर	घर जगगा बहाल कर
१	ठुला संस्थागत तथा औधोगिक प्रयोजनकोलागि	५०	१२०००.००	७२०००००.००	१०	७२००००.००
२	व्यवसायीक प्रयोजन (सटर भाडामा)	५००	३५००.००	२१००००००.००	१०	२१०००००.००
३	घरयासी प्रयोजन (कोठा भाडामा)	२५०	२०००.००	६००००००.००	१०	६०००००.००
					जम्मा	३३०००००.००
पहिलो बर्ष अनुमानको ६० प्रतिशत त्यस पछिका बर्षहरुमा ३० प्रतिशतले बृद्धि शुने ।						

आगामी दिनहरुमा गाउँपालिकाले तपशिलमा भएका कार्यहरु गर्दा घर बहाल करलाई बढी प्रभाबकारी गर्न सकिन्छ ।

- घरबहालमा दिनेहरुको लगत संकलन गर्ने र नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- घरबहाल कर संकलन गर्दा गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको हालका दरहरुलाई परिमार्जन गर्ने ।
- सुरु सुरुमा करदातालाई आफै कर घोषणा गर्न लगाउने र स्बही अनुरुप संकलन गर्ने ।
- घरधनी तथा बहालमा बस्ने दुवैलाई बहाल करको विषयमा जानकारी गराउने ।
- सम्पत्ति कर, व्यबसाय कर र घरजग्गा बहालकर संकलनलाई एकीकृत रुपमा एकै पटक उठाउन सकिने गरी व्यवस्था मिलाउने ।

घ).<u>व्यवसाय कर</u>

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवसायको प्रकृति अनुसार करको दर निर्धारण गरेको छ । गाउँपालिकाले व्यवसाय करलाई दुई बर्गमा बिभाजन गरेको छ । पहिलो व्यवसाय दर्ता तथा दोश्रो व्यवसाय नविकरण । व्यवसाय दर्ता करको दर रु ३०० देखि रु ६००००।- सम्म र नविकरणमा न्यूनतम रु १००।- देखि अधिकतम रु २५०००।- सम्म रहेको छ । व्यबसाय कर बापत गाउँपालिकाले आ.व २०७५/७६ मा रु २३७५०।- आ.व २०७६/७७ मा रु ३०००।- तथा आ.व २०७७/७८ मा रु ९५८९४०।-संकलन भएको र चालू आ.व. २०७८/७९को लागि व्यवसाय रजिष्ट्रेशन तथा नबिकरण दस्तुर बापत रु ४५००००।- आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरेको छ । व्यवसाय कर तर्फ गत बर्षको संकलनलाई हेर्दा चालू आ.व. मा अपेक्षा गरिएको लक्ष्य सहजै पुरा हुने देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको घरपरिवार सर्भेक्षण २०७७ अनुसार यस क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका कुल १२९६ व्यवसायिक फर्महरूमध्ये ७८० (६०.१९ प्रतिशत) व्यवसायिक फर्महरू दर्ता भएको देखिन्छ भने ५१६ (३९.८१ प्रतिशत)

व्यवसायिक फर्महरू दर्ता बिना नै सञ्चालनमा रहेका छन् ॥ गाउँपालिकामा प्रत्येक बर्ष कुन कुन क्षेत्रमा के कति व्यवसायहरु थपिए तथा कतिले व्यवसाय बन्द गरे सो सम्वन्धी बिस्तृत बिवरण नभएकोले आगामी दिनहरुमा यसलाई व्यवस्थीत गरेमा मात्र सही विवरण लिन/दिन सकिने देखिन्छ । अतः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र संचालन भएका उद्योग तथा व्यबसायहरुको यकिन तथ्यांक संकलन गरी कर असुलीलाई प्रभाबकारी बनाउनसके राजस्वमा उल्लेख्य बृद्धि हुनसक्ने देखिन्छ ।

सि.नं	गाउँपालिका भित्रका संभाव्य व्यवसायहरुको संख्या	आ.व २०७७/७८ सम्म गाउँपालिकामा सूचिकृत भएका व्यवसायहरु	गाउँपालिकामा सूचिकृत भै नबिकरण भएका व्यवसायको संख्या	आ.व २०७७/७८ मा दर्ता भएका व्यवसाय संख्या	कैफियत
१	२०००	१२९६	५३४	१९०	

गाउँपालिकामा भएको छलफलका आधारमा व्यवसाय करलाई निंनानुसार अनुमान गरिएको छ ।

करको शिर्षक	न्युनतम रु	अधिकतम रु	औषत रु	संख्या (करदाता)	वार्षिक कुल आय सम्भाव्यता रु		कैफियत
ब्यवसाय कर	२००.००	६००००.००	७००.००	२०००	१४०००००.००		
				जम्मा	**१४०००००.००**		
पहिलो बर्ष ८० प्रतिशत रु ११२००००।- र त्यस पछिका बर्षहरुमा १५ प्रतिशतले बृद्धि गर्ने ।							

गाउँ तथा बजार क्षेत्रमा रहेका सम्पूण व्यवसायहरुलाई अनिवार्य दर्ता गर्ने योजनाका साथ व्यवसायीहरुकै सहयोगमा व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण अभियान संचालन गर्न आवस्यक देखिन्छ । गाउँपालिकामा संचालनमा रहेका तथा गाउँपालिकामा दर्ता भएका साना उद्योग तथा व्यबसायहरुको अन्तरलाई हेर्दा गाउँपालिकाले कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- गाउँपालिकामा सञ्चालित सबै किसिमका व्यवसायहरुको विवरण/लगत तयार गर्ने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोबारको आधारमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्नुपरे परिमार्जन गर्ने ।
- व्यवसायीहरुको रायलाई समेत ध्यानमाराखी व्यवबसाय दर्ता, नवीकरण र खारेजी सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- बजार अनुगमन गर्ने, यसका लागि अनुगमन समिति, राजस्व परामर्श समितिलाई बढी सक्रिय बनाउने ।
- कर अभियान सञ्चालन गरी कर सचेतना अभिवृद्धि गर्ने साथै नागरिकका गुनासो सुनुवाइ गरी जायज गुनासो सम्बोधन गरी व्यवस्थापन गर्ने ।
- अधिकतम कर तिर्ने करदातालाई पुरस्कृत गर्ने तथा करको दायरामा नआउनेलाई उच्च दरमा जरिवानाको व्यवस्था पर्ने ।

ङ. जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

बर्तमान अवस्थाः बैजनाथ गाउँपालिकामा जडीबुटी र जीवजन्तुहरुमा लाग्ने करको सम्भावना नदेखिएता पनि बढ्दै गएको बजारीकरणका कारणले पनि कवाडी करको सम्भावना भने देखिन्छ । गाउँपालकाले यस शिर्षक अन्तर्गत आ.व २०७६/७७ मा कवाडी कर वापत रु ४०००।- संकलन गरेको तथा आ.व २०७७/७८ मा संकलननै नगरिएको र आ.व २०७८/७९ को लागि रु ८००००।- प्रस्ताव गरिएको छ । तर आ.व २०७८/७९ मा प्रस्तावित रकम संकलनकोलागि कुनै प्रकृया अगाडी नबढाइएकोले लक्ष पुराहुने देखिदैन ।
गाउँपालिका संगै जोडिएको कोहलपुर नगरपालिकाले आ.व २०७८/७९ को लागि रु ६४ लाखमा कवाडी कर ठेक्का गरिएकोले पनि बैजनाथ गाउँपालिकामा कवाडी कर संकलनको प्रचुर संभावना रहेको छ । कोहलपुरमा संकलन हुने कवाडीजन्य बस्तुहरुको केही अंश बैजनाथ गाउँपालिकाको रहेको छ । यसलाई समेत मध्यनजर गरी आगामी आर्थिक

बर्ष देखि गाउँपालिकाले कवाडी कर सङ्कलनको सम्वन्धमा आवस्यक निर्णय लिई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने देखिन्छ । कवाडीकर संकलन सम्वन्धमा पालिकाबाट बिस्तृत अध्ययन नभएको भएतापनि कार्यशालामा भएको छलफल तथा कोहलपुर नगरपालिकाले लगाएको ठेक्काको आधारमा बैजनाथ गाउँपालिकाले आगामी बर्ष २०७९/८० मा रु ७०००००।- संकलन गर्न सक्ने संभावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू: कवाडी, करलाई अझ व्यवस्थितगर्न निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- संकलन हुन सक्ने कवाडी मालसामानको परिमाण एकीन गरी करको दरलाई आवस्यकता अनुसार परिमार्जन गर्न सकिने ।
- कवाडी व्यबसाय सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड तथा कार्यविधि बनाई लागुगर्ने ।
- कवाडी कर असूलीका लागि ठेक्का बन्दोबस्त सर्म्वी व्यवस्था मिलाउने ।

च). सवारी साधन कर:

हालको अवस्था: नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम सवारी साधन सम्बन्धी अधिकार साझा अधिकार सूचीमा परेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐनले उक्त शिर्षकमा कर उठाउने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको छ भने उठाईएको कर राजश्व बाँडफाँड वापत स्थानीय सरकारलाई समेत बाड्नु पर्नेछ । सवारी साधन मध्ये इ रीक्सा, अटोरिक्सा र ठेलागाडाको कर मात्र स्थानीय सरकारले लिन पाउने छ । बैजनाथ गाउँपालिकाले हाल सम्म साना सबारी साधनहरु दर्ता तथा नविकरण गरेको पाइएन र सो शिर्षक अर्न्तगत कुनै रकम संकलन भएको छैन । गाउँपालिकामा भएको छलफल अनुसार हाल गाउँपालिका क्षेत्र भित्र करिव ५० साना सवारी साधनहरु (इ रीक्सा, अटोरिक्सा, बिध्युतिय स्कुटर) संचालनमा रहेका भएतापनि अन्यत्र दर्ता भै सेवा गाउँपालिकामा दिइरहेको अवस्था हो । आर्थिक ऐनमा समेत करको दर निर्धारण गरिएता पनि गाउँपालिकाले इ रीक्सा, अटोरिक्सा र ठेलागाडाको दर्ता शुल्क संकलन गरिएको छैन । साना सबारी साधन जस्तै इ-रीक्सा, अटो-रीक्सा र ठेलागाडा बाट रकम संकलन गर्न सक्ने संभावना छ तर व्यवस्थित पार्किङ स्थल आदिको व्यवस्थापन गर्न नसकिएकोले सो को अभावमा कार्य हुन सकेको छैन । अत यसमा गाउँपालिकाको ध्यान जानु आवश्यक देखिन्छ । कार्यशाला गोष्ठीमा भएको छलफल अनुसार उक्त शिर्षकमा सम्भाव्य रकम प्रस्तव गरिएको छैन ।

छ) बिज्ञापन कर

हालको अवस्था : बैजनाथ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र धेरै निजी तथा वहुराष्ट्रिय कम्पनीहरुले विज्ञापनका होडिङ बोर्डहरु राख्ने, घर टहरा तथा पर्खालहरुमा पेण्टिङ गरेको पाइन्छ । कानुनमा व्यवस्था भएतापनि बिज्ञापन कर वापत त्यस्ता निजी तथा वहुराष्ट्रिय कम्पनीहरुबाट गाउँपालिकाले कुनै कर उठाउने गरेको छैन । बिज्ञापन करको हकमा करको दर प्रदेशले तोक्ने र सम्वन्धित पालिकाले उठाउने व्यवस्था भएकोमा गाउँपालिकाले सो सम्वन्धमा बिगतमा कुनै रकम संकलन गरेको पाइएन । गाउँपालिका क्षेत्रमा विज्ञापन गर्ने निजी तथा बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरुलाई करको दायरामा अनिवार्य रुपमा ल्याई निर्धारित दरमा कर असुल्न सके थोरै भए पनि आय संकलन हुने देखिन्छ ।

संभावना: गाउँपालिकामा वार्षिक रुपमा के कति विज्ञापन सामग्रीहरु प्रयोग गरिएको छ भन्ने यकीन तथ्यांक उपलब्ध छैन । गाउँपालिका भित्र करिव एक दर्जन बजार केन्द्रहरु रहनु, जनघनत्व तीव्र रुपमा बढ्दै जानु, कर्णाली प्रदेशको प्रबेशद्वारको रुपमा रहनु तथा पुरानो शहर नेपालगन्ज आवागमन गर्ने मार्गमा रहनु आदि कारणले यस गाउँपालिकामा विज्ञापन करको सम्भावना फराकिलो हुँदै गएको छ । यद्यपि गाउँपालिकाको आफ्नै अनुभवबाट पनि ठेक्का रकम आह्वान गर्दा बढी व्यवहारिक र यथार्थपरक हुनुपर्ने देखिएको छ । आर्थिक ऐन २०७८ मा भएको प्रावधान तथा कार्यशालामा भएको छलफलको आधारमा विज्ञापन कर वापत आगामी आ.व २०७९/८० को लागि एकमुष्ठ रु. ७ लाख अनुमान गरिएको छ ।

तत्काल गर्नुपर्ने कार्य:

- गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यमान विज्ञापन सामग्री सम्बन्धी लगत संकलन गर्ने ।
- विज्ञापन कर व्यबस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने । संकलन बिधि तय गर्ने ।
- कार्यविधि तर्जुमा गर्दा विज्ञापन सामग्रीको आकारका अतिरिक्त विज्ञापनका विषयवस्तुलाई पनि वर्गीकृत गर्ने ।

- विज्ञापन कर संकलनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन अनुगमनमा जोड दिने, सबै विज्ञापन करको दायरामा आउने विषय सुनिश्चित गर्ने ।
- सार्वजनिक जग्गा लगायत निजी घर र जग्गामा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा समेत कर लगाउने गरी कानूनी व्यबस्था गर्ने ।

ज.मनोरञ्जन कर

हालको अवस्था: मनोरञ्जन कर सम्बन्धी अधिकार प्रदेश सरकारको क्षेत्राधिकार भित्र परे पनि यस शिर्षकमा कर उठाउन स्थानीय सरकारलाई अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको छ । तर यस शिर्षकबाट उठेको रकम राजश्व बाँडफाँड वापत प्रदेश सरकारलाई समेत फिर्ता गर्नुपर्दछ । मनोरन्जन कर बापत हाल सम्म कुनै कर उठाउने गरिएको पाइएन । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र केवुल च्यानल, डिस होम विक्रेता, बाट कर निर्धारण गरी लागु गर्न सकिन्छ । गाउँपालिकाले बिगत बर्षहरुमा रकम संकलन नगरेको भएतापनि यस आ.व २०७८/७९ मा रु १०,०००।- संकलन गर्न प्रस्ताव गरेको देखिन्छ तर संकलन सम्वन्धी हाल सम्म कुनै प्रकृया थालनि गरिएको छैन । गाउँपालिकामा भएको छलफल अनुसार आगामी बर्ष देखि यसलाई व्यवस्थित गर्नेगरी रु ५००००।- प्रस्ताव गरिएको छ ।

गैर कर राजश्व

क. बहाल विटौरी कर

हालको अवस्था: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले अव्यवस्थित, भूमिहीन र सुकुम्बासी बसोवास भएका स्थानमा घरले चर्चेको जग्गा र सो जग्गामा निर्माण भएका घरमा अव्यवस्थित बसोवास व्यवस्थापन गर्ने गरी शुल्क लिई सो शुल्क बहाल बिटौरी शुल्क अन्तर्गत जम्मा गर्ने व्यवस्था गरेको छ । गाउँपालिकाले यस शीर्षकमा आ.व. २०७५।७६ मा रु. १५३९९० संकलन गरेको, आ.व. २०७६।७७ मा ६१४०००।- संकलन गरेको, आ.व. २०७७।७८ मा ८८१५५५०।- संकलन गरेका तथा चालु आ.व. २०७८।७९ मा रु. ३५००,०००।- संकलन गर्ने अनुमान गरेको छ । गाउँपालिकाले गरेको घरधुरी सर्भेक्षण २०७७ अनुसार गाउँपालिका क्षेत्र भित्र जग्गाको स्वामीत्व नभएका घरधुरी २५६३ रहेको देखिन्छ । यसैलाई आधारमानी बर्तमान अवस्थामा करीव ३००० घरधुरीहरु ऐलानी जग्गामा बनेको अनुमान गर्न सकिन्छ । आगामी बर्षकोलागि संभावित राजस्व आकलनकोलागि यस बर्षकोलागि प्रस्ताव गरिएको रकम न्युन रहेकोले गत आ. व २०७७/७८ मा संकलन गरेको रकमलाई आधारमानी त्यसमा ५ प्रतिशतले बृद्धि गरी प्रस्ताव गरिएको छ ।

- आगामी दिनमा गाउँपालिकाले सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचना सम्बन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलन गरी बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने आवस्यक छ ।
- जमिनको उपयोग अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रका २ स्थानमा रहेका हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापार सम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।

ख. घर नक्सा पास दस्तुर :

हालको अवस्था:

हालको अवस्था: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ७, दफा २७ ले कसैले पनि गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्नु हुँदैन भन्ने निर्देश गरेको छ । बैजनाथ गाउँपालिकाले आ.व २०७५/७६ देखिनै घर नक्सा पास दस्तुर संकलन गर्दै आइरहेको छ । गाउँपालिकाले आ.व. २०७६।७७ मा यस शीर्षकमा रु. ४५९०००।- संकलन गरेको थियो । त्यसैगरी आ.व. २०७७।७८ मा ८३४४९०।- संकलन भएको र चालु आ.व. २०७८।७९ मा भने रु. १०५००००।- संकलन गर्ने अनुमान गरेको छ । गाउँपालिकाको नक्सा शाखाका अनुसार हालसम्म पनि अत्यावश्यक र नक्सा पास नभै नहुने अवस्थामा मात्र गाउँपालिकाबाट स्विकृत गराउने प्रचलन भएकोले पालिका क्षेत्र भित्र बन्ने नया घरहरु सबैले नक्शा स्विकृत गरेको पाइदैन । नर्या घरहरुको नक्शापास तथा पुरानो घरहरुको अभिलेखिकरण सम्वन्धी बिस्तृत बिवरण गाउँपालिकामा नपाइएको तथा विगत वर्षहरु देखि नै पुराना

घरहरुको समेत अभिलेखीकरण गर्न सुरुगरिएको भएता पनि न्युन घरधनिहरुले मात्र अभिलेखिकरण गरेकोले अत्यधिक घरधुरीहरु अभिलेखिकरणगर्न बाँकी रहेका छन् ।

संभावनाः नक्सापास गाउँपालिकाको नियमित र एक उल्लेख्य आम्दानीको स्रोत हो । नक्सा शाखाको तथ्यांक अनुसार औसतमा मासिक ८-१० वटा सम्म नक्साहरु दर्ता तथा अभिलेखिकरण हुने गरेका छन् । हालको बजार बिस्तार तथा पुरानो घरहरु भत्काई नया बनाउने प्रचलनले यो संख्या आगामी दिनमा बढ्दै जाने अनुमान गर्न सकिन्छ । बर्तमान अवस्थामा अत्यावश्यक कामकोलागि मात्र घरहरुको नक्सापास गर्ने प्रचलन रहेको बुझिएकोले यस्तो कार्यलाई आगामी दिनहरुमा निरुत्साहित गरी सबै नया बन्ने घरहरुलाई अनिवार्य गर्नुपर्ने हुन्छ । प्राप्त बर्तमानको तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नक्सापास दस्तुर बापत प्राप्त हुने आय आगामी दिनमा बढ्ने देखिन्छ । गत आर्थिक बर्षका संकलन भएको रकमलाई आधार मान्दा यस आर्थिक बर्षमा प्रस्ताव गरिएको रकम संकलन हुने देखिन्छ । अत आगामी बर्षको अनुमानकोलागि यस बर्ष प्रस्तवित रकमलाईनै आधारमानी थप ३० प्रतिशत बढाइएको छ ।
सुधारका पक्षहरु:

- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरु सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने ।
- आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका घरहरुलाई नक्सापास दस्तुरको दरमा विविधता कायम गरी सकेसम्म सानो संरचना निर्माण गर्ने आर्थिक रुपमा कमजोर करदातालाई सहुलियत प्रदान गर्ने ।
- नक्सा पास र घर बहाल कर तथा व्यवसाय करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक आपसमा आवद्ध गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।

ग) सिफारिश दस्तुर :

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले दस्तुर शिर्षक अन्तर्गत बिबिध दस्तुर आर्थिक ऐनमा तोकी राजस्व संकलन गर्दै आएको छ । आ.व. २०७७।७८ मा यस शीर्षकमा कुल रु ६३१६४९०।- संकलन गरेकोमा चालु आ.व. २०७८।७९ मा रु. २०५००००।- मात्र संकलन गर्ने लक्ष्य राखेको छ । उक्त शिर्षक अन्तर्गत आ.व २०७८/७९ को माघ मसान्त सम्म रु .३५४६९७४।- संकलन भैसकेको छ । यस शिर्षकमा अन्य बिभिन्न दस्तुरहरु समेत एउटै शिर्षकमा आम्दानी बाधिएकोले रकम बढी देखिएको हो । आगामी दिनहरुमा बिविध शिर्षक अर्न्तगतनै आम्दानी बाधने ब्यवस्था मिलाउन सिफारीस गरिन्छ । यसरी भिन्दा भिन्दै आम्दानी जनाउदा यस अर्न्तगत जम्माहुने रकम पनि कम हुने देखिन्छ । आगामी आ.व को लागि उक्त शिर्षक अन्तर्गत रु २४६००००।- प्रस्ताव गरिएको छ । राजस्व संकलन गाउँपालिकाको कार्यालय सहित सबै वडा कार्यालयहरुबाट गर्ने गरिएको छ । बिलिङको लागि गाउँपालिकाको कार्यालय तथा सबै वडाहरुमा सफ्टवेयरमा आधारित बिलिङ पद्दती लागु गरिएको छ ।

सम्भावनाः सिफारिश वा प्रमाणित गर्ने काम गाउँपालिकाको नियमित र निरन्तर काम भएकाले यो गाउँपालिकाको आम्दानीको एक नियमित स्रोत समेत हो । यस शीर्षकमा विगतको आय प्रवृत्ति, जनसंख्या तथा बढ्दो शहरीकरणलाई मध्यनजर गर्दा आगामी तिन बर्षमा रु ३५४२०००।- आय गर्न सक्ने अनुमान गरी स्वही बमोजिम प्रक्षेपण गरिएको छ ।

घ) व्यक्तिगत घटना दस्तुर

स्थानीय तहले व्यक्तिगत घटना दर्तामा निष्चित अवधि ३५ दिन कटेपछि मात्र बिलम्व शुल्कको रुपमा व्यक्तिगत घटना दस्तुर लिनपाउने प्रावधान रहेको छ । हाल सम्म गाउँपालिकाले यस शिर्षक अर्न्तगत रकम संकलन गरेको देखिदैन । संकलन गरिएको रकम सिफारिस दस्तुर अर्न्तगत संकलन गरिएको छ । आगामी दिनहरुमा व्यक्तिगत घटना दस्तुर अर्न्तगतको रकम स्वही शिर्षकमा आम्दानी बाध्ने व्यवस्था मिलाउन सिफारिस गरिन्छ । साथै उक्त वापत अर्को आ.व मा रु २००००।- संकलन हुने अनुमान गरिन्छ ।

ग) पर्यटन स्थल प्रवेश शुल्क

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको स्थानीय पूर्वाधार वा पर्यटकीय स्थलमा कुनै सेवा उपयोग गरे बापत सम्बन्धित सेवा प्रदायक तथा सेवाग्राहीलाई सेवा शुल्क लगाउन सक्ने कानुनी व्यवस्था छ ।

तर हालसम्म पर्यटन शुल्क सम्बन्धमा कुनै निर्णय भने गरेको छैन । बैजनाथ गाउँपालिकामा पर्यटकीय सम्भावना रहेका बिभिन्न स्थलहरु भएता पनि त्यसको अभ्ययन तथा अनुसन्धान भै कुनै प्रतिबेदन तथार भएको पाईएन । पर्यटकीय स्थलहरुमा गाभर भ्याली होमस्टे, खप्तड अष्ट्रिच फार्म, लायन्स गाभर पार्क, थारु संग्रहालय, गिद्धेनी ताल, पिकनिक पार्क बोरिङ्गबस्ती, सिम्रहवा ताल, मानसरोवर बोटानिकल गार्डेन तथा वनस्पति उद्यान, भ्यु टावर, गौथली बाल उद्यान, बैजनाथ वाटिका रहेकम छन् । यस योजनामा पर्यटन प्रबेश शुल्क बारे कुनै प्राबधान राखिएको छैन । यसकोलागी मुख्य पर्यटकिय स्थलको बिकास गरी स्वही बमोजिम प्रवेश शुल्कको व्यवस्था गर्दा राम्रो हुने देखिन्छ ।

घ) बिक्रीबाट प्राप्त रकम (स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री) :

हालको अवस्था: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ मा व्यबस्था भएअनुसार गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणिय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणिय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान छ । साविकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको मात्र व्यवस्था भएकोमा हाल वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको समेत व्यवस्था गरेको छ । अध्ययन सिफारिशका आधारमा स्थानीय तहले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो वा स्लेट बिक्री गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ । बैजनाथ गाउँपालिका तथा बर्दियाको बासगढी नगरपालिकाको सिमाभै बग्ने मान खोला दुवै स्थानीय तहहरुको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य पदार्थहरुको मुख्य श्रोतका रुपमा रहेको छ । बासगढी नगरपालिका क्षेत्रबाट ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तुहरु प्रसस्त मात्रामा संकलन गर्न सकिने तथा त्यसको निकासिकोलागि बैजनाथ गाउँपालिकाको भूमि प्रयोग गर्नुपने यथार्थतालाई मध्यनजर गरी दुवै स्थानीय तहहरुको समझदारीमा बिगतमा आलो पाले ठेक्का लगाउने गरिएकोमा यस आ.व २०७८/७९ मा बैजनाथ गाउँपालिकाले ठेक्का बन्दोवस्तो गर्नुपर्नेमा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन नभएको कारण सोकार्य अगाडी नबढेको अवस्था छ । अतः दुवै स्थानीय सरकारको सहकार्य तथा स्थानीय जनताहरुसंगको सहमतीमा यसलाई अगाडी बढाउनुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त जनकारी अनुसार आ.व २०७६/७७ मा भ्याट सहित रु १ करोड ६७ लाखमा ठेक्का लागेकोमा आ.व २०७७/७८ मा १ करोड ४९ लाखमा ठेक्का लागेको थियो । यसरी संकलन भएको रकम सहमतिमा ५०/५० प्रतिशतका दरले बितरण गर्ने सहमती भएकोछ । अतः आगामी दिनहरुमा समेत स्वही प्रकृयालाई निरन्तरता दिदा दुवै पक्षलाइ सहज हुने तथा राजस्व समेत संकलनहुने देखिन्छ । यसकोलागि बिस्तृत अध्ययन हुनु जरुरी देखिन्छ । आगामी दिनमा स्थानीय तहहरुले वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने हुन्छ । आगामी आ.व को लागि बिगतको संकलनलाई आधारमानी रु १ करोड ७० लाख प्रस्ताव गर्न मनासिव देखि त्यसको ५० प्रतिशतले हुने रु ८५ लाख प्रस्ताव गरिएको छ ।

परिच्छेद-४
आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदमा कोहलपुर नगरपालिकाले बिगतमा राजश्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको बर्तमान अवस्थालाई संक्षिप्त रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी संस्थागत ब्यवस्था :

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६५ अनुसार गाउँपालिका उपप्रमुखको संयोजकत्वमा राजस्व सम्बन्धी विषयमा परामर्शका लागि सात सदस्यीय स्थानीय राजश्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ । राजस्व परामर्श समितिले राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा गर्ने, राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरी गाउँपालि।कामा सिफारिश गर्ने लगायत कार्यहरु गर्दै आएको छ ।

४.२ बैजनाथ गाउँपालिकाको विगत ३ बर्षको आय परिचालनको अवस्था

तालिका : बेजनाथ गाउँपालिकाको राजश्व संकलनको अवस्था रु हजारमा

राजस्व संकेत	शीर्षक	२०७५/०७६ को यथार्थ	२०७६/०७७ को यथार्थ	२०७७/०७८ को यथार्थ	बृद्धि दर %	२०७८/०७९ को प्रस्तावित
	आन्तरिक आय					
११३११	सम्पत्ती/पट्टाको आयमा लाग्ने कर					१२.२५
११३१३	सम्पत्ती कर	२५८०.६८	९१.००	३३०६.६३		३०००.००
११३१४	भुमिकर/मालपोत	८५१८.०२	९५४२.००	९३९४.९२	०.०५	१७०००.००
११३२१	घरबहाल कर	१०९.४६	४००७.००	८७३.५०	१.८२	१००.००
११३२२	बहाल बिटौरी कर	१५३.९९	६१४.००	८८१५.५५	६.५७	३५००.००
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क	१२९.३०	०.००	०.००	०.००	०.००
११४५१	साना सवारी साधन कर	०.००	०.००	०.००	०.००	५.००
११४७९	मनोरन्जन कर	०.००	०.००	०.००	०.००	१०.००
११४७२	बिज्ञापन कर	१८.३१	०.००	०.००	०.००	०.००
११६११	जडिबुटी तथा कवाडी कर	०.००	४.००	०.००	०.००	८०.००
११६१३	ब्यवसाय रजिष्ट्रेशन तथा नविकरण	२३.७५	३.००	१२०३.७४	६.१२	४५०.००
११६९१	अन्य कर	७३१६.४३	५४८०.००	२९४५.१३	-०.३७	१०००.००
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	०.००	०.००	०.००	०.००	२५००.००
१४२२४	परिक्षा शुल्क	०.००	०.००	०.००	०.००	२१०.००
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	०.००	०.००	१०८.००	१००.०	१५०.००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१११८.८६	४५९.००	८३४.४९	-०.१४	१०५०.००
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	०.००	०.००	६३१६.४९	१००.०	२०५०.००
१४२५४	रेडियो तथा एफ्.एम् संचालन दस्तुर	०.००	०.००	०.००	०.००	५०.००
१४२६५	अन्य क्षेत्रको आय	.००	३३७६०.००	४०५५.२०	१००.०	२५००.००
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०.००	०.००	०.००	०.००	२०.००
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०.००	०.००	४.६५	१००.०	०.००
१५१११	बेरुजु फिर्ता	०.००	०.००	१३०.००	१००.०	१००.००

राजस्व संकेत	शीर्षक	२०७५/०७६ को यथार्थ	२०७६/०७७ को यथार्थ	२०७७/०७८ को यथार्थ	बृद्धि दर %	२०७८/०७९ को प्रस्तावित
	आन्तरिक तर्फ जम्मा	१९९६८.८१	५३९६०.००	३७९८८.३०		३३७८७.२५
	बाँडफाँडबाट प्राप्तहुने कर तथा दस्तुर					
११३१५	घरजग्गा रजिष्टेशन दस्तुर	०.००	०.००	२५५६८.४८	०.००	२९०००.००
११४११	राजस्ज बाँडफाँड मुल्य अभिबृद्धि	८१३९२.३७	८२१२७.७९	१००९७६.१५	०.१२	५२१४२.००
११४२१	राजस्ज बाँडफाँड अन्त शुल्क	०.००	०.००	०.००	०.००	५२१४२.००
११४५६	राजस्ज बाँडफाँड सवारी साधन	५६४७.७६	६१७१.९९	९१०५.९९	०.२७	१०५४९.००
१४१५३	राजस्ज बाँडफाँड बन रोयल्टी	०.००	०.००	१८९२.४०	१००.०	०.००
	राजस्व बाडफाड जम्मा	**८७०४०.१३**	**८८२९९.७७**	**१३७५४३.०२**	**०.२७**	**१४३८३३.००**
	संघीय सरकारबाट प्राप्तहुने अनुदानः					
१३३११	बित्तीय समानीकरण अनुदान	२२६२६३.६१	१५५४००.००	१५४४००.००	-०.१७	१६६१००.००
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	१७७५४८.१९	२१६३७७.००	३२०८९१.०८	०.३४	२६०७००.००
१३३१३	सशर्त अनुदान पुजिगत	०.००	०.००	०.००	०.००	२५१००.००
१३३१५	बिषेश अनुदान पुजिगत	०.००	०.००	०.००	०.००	८४००.००
१३३१७	समपुरक अनुदान पूजिगत	०.००	०.००	०.००	०.००	५२००.००
	जम्मा	**४०३८११.८१**	**३७१७७७.००**	**४७५२९१.०८**	**०.०८**	**४६५५००.००**
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानः					
१३३११	बित्तीय समानीकरण अनुदान	०.००	४७६५.००	५६८२.००	०.१९	७९१२.००
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	०.००	८०००.००	१४८५०.००	०.८६	८५४४.००
१३३१४	बिषेश अनुदान चालु	०.००	१०६००.००	९०००.००	-०.१५	६०००.००
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०.००	०.००	१२८०२.००	१००.०	१५०००.००
	उप जम्मा	**०.००**	**२३३६५.००**	**४२३३४.००**	**०.८१**	**३७४५६.००**
	कूल जम्मा	**५१०८२०.७५**	**५३७४०१.७७**	**६९३१५६.३९**	**०.१६**	**६८०५७६.२५**

बैजनाथ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तर्फको आम्दानी संघीय तथा प्रदेश सरकार बाट प्राप्तहुने अनुदानहरुको तुलनामा न्युन देखिन्छ। विगत दुई वर्ष आर्थिक बर्ष २०७६/७७ तथा २०७७/७८ को कुल आय संरचनालाई हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा क्रमस ४ र ५ प्रतिशत रहेको छ भने बाह्य स्रोतको हिस्सा करिव ९४-९५ प्रतिशत रहेको छ। आर्थिक बर्ष २०७६/७७ को तुलनामा आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा आन्तरिक आयतर्फ घटेको देखिन्छ। आ.व २०७६/७७ मा बाँडफाँडबाट प्राप्तहुने घरजग्गा रजिस्ट्रेशन शुल्कलाई आन्तरिक आयको अन्य क्षेत्रको आयमा समावेश गरिएको तर आ.व २०७७/७८ मा सो वापत प्राप्त रकम रु २५५६८४८०।- राजश्व बाँडफाँड तर्फको शिर्षकमा समावेश गरिएकोले घट्न गएको हो। घरजग्गा रजिस्ट्रेशन शुल्कलाई आन्तरिक आयमा समावेश गर्दा उक्त रकम रु ६३५५६७८०।- संकलन भएको देखिन्छ। आर्थिक बर्ष २०७६/७७ तथा २०७७/७८ को कुल आय संरचनालाई हेर्दा कुल आम्दानीमा करिब २९ प्रतिशतले बृद्धि भएको छ।

४.३. आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता

बैजनाथ गाउँपालिकाको राजस्व संकलन सम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था देहाय वमोजिम रहेको छ :

गाउँपालिकामा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६५ अनुसार गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजस्व सम्बन्धी विषयमा परामर्शका लागि सात सदस्यीय स्थानीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ। उक्त समितिमा उद्योग बाणिज्य संघको प्रतिनिधि एक जना, कार्यपालिकाका सदस्यहरु मध्ये एक महिला सहित २ जना सदस्य, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत तथा लेखा प्रमुख सदस्य सचिब रहने गरि ७ सदस्यीय समिति कृयाशिल छ ।

राजस्व परामर्श समितिको संरचना

सि.नं	पदाधिकारीहरु	पद	कैफियत
१	गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	
२	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य	
३	कार्यपालिकाले तोकेको कार्यपालिकाका सदस्यहरु मध्येबाट एक जना महिला सहित दुई जना	सदस्य	
४	निजि क्षेत्रको उद्योग बाणिज्य सम्वन्धी मान्यताप्राप्त संस्थाको गाउँ तहको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि	सदस्य	
५	घरेलु तथा साना उध्योग सम्वन्धी मान्यताप्राप्त संस्थाको गाउँ तहको अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनिधि	सदस्य	
६	नगरपालिकाको राजस्व शाखाको प्रमुख	सदस्य सचिव	

राजस्व परामर्श समितिले समय समयमा बैठक गर्ने तथा राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा गर्ने, राजस्वका स्रोत, दर र दायरा समेतको विश्लेषण गरी गाउँपालिकामा सिफारिश गर्ने लगायत समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार क्षेत्रभित्रका कामहरू गर्दै आएको छ । समितिले प्रत्येक बर्ष बैठक बसी आगामी बर्षमा लगाउने विभिन्न कर तथा गैर करहरुको दररेटको सम्बन्धमा शीर्षकगत रुपमा छलफल गरी स्वीकृतिका लागि कार्यपालिका मार्फत गाउँ सभामा पेश गर्ने गर्दछ ।

४.४. राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

बैजनाथ गाउँपालिकाले राजश्व संकलनका अधिकार क्षेत्र भित्रका धेरैजसो सम्भावनाहरु उपयोगमा ल्याएको भएता पनि कतिपय संभाबित शीर्षकहरु अझै कार्यान्वयनमा ल्याइएको पाइएन । जस्तै साना सवारीहरुको दर्ता, नविकरण तथा व्यवस्थापन, पार्किङ शुल्क, प्रकृतिक श्रोतको (माटो जन्य बस्तु) उत्खनन् तथा बितरण, बिज्ञापन शुल्क, अनोरन्जन कर व्यवस्थापन आदी । समग्रमा यस गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनको क्षेत्रमा निम्नअनुसारका प्रमुख सवालहरु विद्यमान रहेको देखिन्छ :

क) <u>उपयुक्त संगठन निर्माण तथा क्षमता विकास :</u>

राजस्व संकलनलाई प्रभावकारी तथा पारदर्शी बनाउन राजस्व संकलन सम्बन्धी छुट्टै कार्यविधिहरू, आवश्यक जनशक्ति, कार्य स्थल तथा आवश्यक उपकरण सहितको कार्य वातावरण हुनु आवश्यक छ । गाउँपालिकाको संगठनात्मक संरचना सम्वन्धी अध्ययन भएको र स्वही अनुसार दरबन्दीहरु मिलान गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व ईकाइमा एक जना पाचौं तहको कर्मचारीको नेतृत्वमा एक जना सहायक कम्प्युटर अपरेटर गरी कुल २ जना कर्मचारी कार्यरत रहेकाछन् । वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव, सहायक कम्प्युटर अपरेटर सहित सामान्यतया दुई जना कर्मचारी कार्यरत रहेको पाइन्छ । गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय लगायत सवै वडा कार्यालयहरुबाट राजस्व संकलन हुने गरेको तथा सवै बिलिङ सफ्टवेयर वेस रहेको छ । गाउँपालिकाको कार्यालयमा संकलन भएको रकम सकभर स्वही दिन तथा वडा कार्यालयहरुमा संकलन भएको रकम अर्को दिन बैंक दाखिला गर्ने गरिएको । कर संकलन र व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन कार्यविधि प्रयोगमा ल्याएको छ । राजस्व संकलनकालागि उपयुक्त वातावरण हुदाहुदै पनि केही सुधार गर्नुपर्ने अवस्थाहरु बिद्यमान रहेको पाइन्छ ।

- हाल संचालनमा रहेको सफ्टवेयरमा भएका राजस्वका संकेत नम्वरहरु क्त्त्व भएअनुसार नपाइएकोले त्यसमा सुधार गरिनुपर्ने ।
- हाल लेखा शाखा तथा राजस्व इकाई संयुक्त रुपमा एउटै कोठामा रहेकोले उपयुक्त कार्यकक्षको व्यवस्थापन हनु आवश्यक देखिन्छ ।
- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धिकालागि कार्यकमहरु संचालन गरिनुपर्ने

ख. तथ्यांक संकलन तथा अध्याबधिक

हाल गाउँपालिकामा सम्पत्ती कर, भूमि कर (मालपोत), व्यवसाय कर तथा अन्य कर र गैरकर बुझाउने करदाताको संख्या के कति हो यकीन तथ्यांकको अभाव रहेको छ । अत आगामी दिनहरुमा क्षेत्रगत रुपमा करदाताको लगत

संकलन गर्नुपर्ने र नियमित अध्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । करदाताको लगत संकलन पश्चात् करको दायरामा आउन बाँकी करदाताको संख्याका बारेमा आँकलन गर्न सकिन्छ । पूर्णरुपमा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ गर्ने परिपाटी भएकोले कुन शीर्षकमा कुन करदाताले के कति कर तिरे त्यसको बिबरण पाउने गरि सफ्टवेयरमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

ग. आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले विभिन्न तहको आय परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि तैयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्वन्धी ब्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषयवस्तुहरु पर्दछन् ।

घ. राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलनका लागि दर निर्धारण गर्दा सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरुसँग पर्याप्त छलफल गर्ने र सभाबाट स्वीकृत भएको करका दर तथा दायराहरु बारे जनस्तरसम्म प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिकाले करदातालाई तिर्नुपर्ने कर रकम सम्बन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन अग्रिम सूचना सम्प्रेषण गर्ने विधिको उपयोग सँगै करदाता शिक्षामा पनि पर्याप्त ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त राजस्व प्रशासनमा पुरस्कार तथा दण्डको नीतिलाई अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ । बैजनाथ गाउँपालिकाले हाल करदाताहरुलाई सम्मान गर्ने निति कार्यान्वयनमा ल्याएको पाइयो । यसलाई निरन्तरता दिनुपर्ने हुन्छ ।

ङ. सफ्टवेयर अध्यावधिक :

हाल गा.पा.ले प्रयोग गरेका राजश्व संकतहरु र नेपाल सरकारले प्रयोग गरेको सुत्रमा भएका राजश्व संकेतहरुमा तादम्ता नपाईएकोले आगामि दिनमा सफ्टवेयर प्रणालीमा अध्यावधिक गरि राजश्व संकेतहरु मिलाउनु पर्ने

च. समन्वय

राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा सम्बन्धित आन्तरिक तथा बाह्य निकायहरूसँग प्रभावकारी समन्वयको खाँचो देखिन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक हुन्छ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखा बीच निरन्तर समन्वयको खाँचो देखिन्छ । त्यसैगरी रोयल्टी लगायतका राजस्व बाँडफाँड सम्बन्धमा संघीय सरकारसँग, सवारी साधन कर तथा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, सवारी साधन शुल्क, बन रोयल्टी लगायतको बाँडफाँडमा प्रदेश सरकारसँग पर्याप्त समन्वय कायम नहुँदा गाउँपालिकामा प्राप्त हुने स्रोत नियमित रुपमा प्राप्त नहुन सक्दछ ।

परिच्छेद-५
राजस्व सुधार कार्ययोजना

बैजनाथ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीका सन्दर्भमा मिति २०७८/०९/१२ गतेका दिन गाउँपालिकाको सभा हलमा अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो भने मिति २०७८/१२/०९ का दिन प्रतिवेदन प्रस्तुती तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण सम्वन्धी कार्यशाला गोष्ठी सञ्चालन गरिएको थियो । गाउँपालिकाको आयोजना तथा परामर्श दातृ संस्था सेन्टर फर गुड गभर्नेन्स एण्ड डेभलपमेन्ट म्यानेजमेन्ट प्रा.लि रुपन्देहीको सहजीकरणमा संचालित उक्त कार्यशालाहरुमा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष लगायत कार्यपालिका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरु, पालिकाका कर्मचारीहरू लगायतका व्यक्तिहरूको सहभागिता रहेको थियो । कार्यशालामा सहभागीहरूसंगको अर्न्तकृया तथा छलफल एवं सहभागिहरुकै सहभागितामा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको थियो । सहभागिहरुको तर्फबाट आर्थिक ऐन २०७८ मा भएका प्रावधानहरु, हाल संकलन गरिएका राजस्वका क्षेत्रहरु र संकलन गर्दा भोगिएका सजिला तथा अप्ठ्याराहरुलाई मध्यनजर गरी राजश्वको विभिन्न

शिर्षकहरुमा समुहगत रुपमा छलफल गरिएको थियो ।

कार्यशालाका सहभागीहरुबाट प्राप्त सुझावहरु तथा परामर्शदाताको तर्फबाट संकलित अन्य सूचना एवं विश्लेषणबाट आएका नतिजाहरूलाई समेत समावेश गरी कार्यशालाबाट सहभागितात्मक रुपमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तैयार गरिएको छ । कार्ययोजनालाई मुख्यतया दुई भागमा बाँडिएको छ । पहिलो भागमा कर तथा गैर कर राजश्व सुधार योजना तथा दोश्रो भागमा राजश्व प्रशासन सम्वन्धी कार्य योजना समाबेश गरिएको छ ।

राजस्व सुधार योजना बनाउने क्रममा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा बैजनाथ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिमका करका दर र दायरा वृद्धि गर्न कार्यशालामा उपस्थित गाउँपालिका पदाधिकारीहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरु एवं कर्मचारीहरुसँगको सहभागितामा तयार गरिएको राजस्व **सूधार कार्ययोजना** तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । कार्ययोजनालाई मुख्यतया २ भागमा बाँडीएको छ ।

५.१ कर तथा गैर कर राजश्व सुधार कार्ययोजना

तलिकाः कर तथा गैर कर राजस्व सूधार कार्ययोजना

कर राजश्वका शीर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	सयमावधी	जिम्मेवारी
सम्पत्ति कर	▪ मालपोत कार्यालयबाट समेत वडागतरुपमा सुचनाहरु ल्याई जग्गा र जग्गा धनि एकिन गर्ने । ▪ प्रत्येक वडाका घरहरुलाई बर्गिकरण गर्ने, अभिलेखिकरण गर्ने । सकिन्छ भने वडागत रुपमा घर नम्बर समेत दिने ।	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	सूचना प्रविधि शाखा वडा कार्यालयहरु, राजस्व शाखा, राजश्व परामर्श समिति

कर राजश्वका शीर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	सयमावधी	जिम्मेवारी
	▪ जग्गाको वर्गीकरण गर्ने सडक पहंचको आधारमा ▪ सम्भाव्य सम्पत्ति करदाता सबैको विवरण संकलन गर्ने । नियमित तथ्यांकहरु अद्यावधिक गर्ने । ▪ सम्पत्ति कर सम्बन्धी जनचेतना शिविर सञ्चालन गर्ने । ▪ सबै वडाकार्यालयमा भरपर्दो इन्टरनेट सुविधा उपलव्ध गराउने । ▪ अनलाईन कर भुक्तानी प्रणली शुरुवात गर्ने ▪ कर संकलनको लागि कर संकलनको व्यवस्था गर्ने		
भूमिकर/मालपोत	▪ मालपोत कार्यालयबाट जग्गाको अभिलेख प्राप्त गरी वडागत रुपमा सम्पूर्ण जग्गाधनीहरुको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने । ▪ जग्गाको पुनवर्गीकरण गरी मूल्यांकनलाई वैज्ञानिक बनाउने ▪ बस्ती बस्तीमा कर शिक्षा संचालन गर्ने ।	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु राजश्व परामर्श समिति
घरजग्गा बहाल कर	▪ घरधुरी विवरण संकलन गर्ने ▪ सबै घरहरु नम्बरिङ गर्ने । ▪ घरजग्गा बहाल कर संकलन कार्यविधि तय गर्ने । ▪ सबै भन्दा बढी कर र नियमित बुझाउनेलाई सम्मान गर्ने । ▪ घर जगगा बहाल कर सम्बन्धमा नागरिक सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने । ▪ घर भाडामा लगाए नलगाएको नियमित अनुगमन गर्ने । ▪ वडा क्षेत्र भित्र रहेका घर, पसल, कारखाना, ग्यारेज, गोदाम आदिको लगत संकलन र दर्ता गर्ने ▪ करदाताहरुको लागि कर शिक्षा कक्षा सञ्चाल ▪	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	आर्थिक प्रशासन शाखा, सूचना प्रविधि शाखा, बडा कार्यालयहरु, राजश्व शाखा, राजश्व परामर्श समिति
व्यवसाय कर	▪ व्यवसाय दर्ता समवन्धी सरोकारवालाहरुसंग आवश्यक छलफल चलाउने । ▪ सबै व्यवसायीहरुलाई गाउँपालिकामा सुचिकृत हुन आह्वान गर्ने ।	२०७९ कार्तिक मसान्त सम्म	आर्थिक विकास शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालयहरु
	▪ स्लगत रुपमा व्यवसाय निशुल्क दर्ता शिविर संचालन गर्ने ▪ सबै व्यवसायीहरुको विवरण संकलन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने र विषयगत शाखा र वडा कार्यालयमा समेत अभिलेखिकरण गर्ने ▪ लगानी कारोबारको प्रकृति, कारोबारको परिमाणका आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने । ▪ नयाँ दर्ता तथा नवीकरणका लागि शिविर सञ्चालन गर्ने एब नागरिक सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने । ▪ नियमित अनुगमन गर्ने ▪ अग्रिम कर भुक्तानीमा छुटको व्यवस्था गर्ने ▪ दण्ड र पुस्कारको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	
कवाडी कर	▪ कवाडी संकलन सम्वन्धी संभाव्यता समिक्षा गर्ने । ▪ संभाव्यता देखिएका वस्तुहरुको करका दरहरु तोक्ने	आ.व. २०७९।८० देखि	आर्थिक विकास शाखा राजस्व परामर्श समिति

कर राजश्वका शीर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	सयमावधी	जिम्मेवारी
	र संकलन बिधि तोक्ने । कार्यान्वयनमा ल्याउने । ▪ कवडी संकलनको लागि ईच्छुक व्यवसायिको कानुन अनुसार छनोट गर्ने ▪ कवाडी संकलन केन्द्र स्थापना र व्यवस्थित गर्ने । ▪ राजस्व संकलन गर्ने ।	निरन्तर	वडा कार्यालयहरु
विज्ञापन कर	▪ गाउँपालिकामा लगाइने विज्ञापन कर सम्बन्धित विषयमा अध्ययन गर्ने । ▪ विज्ञापन कर संकलन सम्वन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने । ▪ अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउने । ▪ करको दायरामा नआएका करदाताहरुलाई करको दायरामा ल्याउने	२०७९ कार्तिक मसान्त सम्म २०७९।८० देखि कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	राजस्व शाखा राजस्व परामर्श समिति
सवारी कर	▪ दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण कार्यविधि तय गर्ने ▪ सवारी साधन नम्बरिङ गर्ने ▪ दररेट कायम गर्ने ▪ रुट निर्धारण गर्ने ▪ गा.पा.भित्र स्थाई वसोवार गरेका व्यक्तिहरुले प्रयोग गर्ने गरेका साना सवारी साधनहरुलाई दर्ता गरि दर्ताशुल्क र नविकरण शुल्क लिन आवश्यक व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	आर्थिक बिकास शाखा
ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तु बिक्री	▪ सम्भाव्य क्षेत्रहरुको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने ▪ प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणका अतिरिक्त आवश्यक भए वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन समेत गर्ने ।	२०७९ मंसिर आषाढ मसान्त सम्म	वातावरण शाखा राजस्व शाख
	▪ उल्लेखित श्रोतहरु उपलब्ध हुने स्थानको पहिचाहन गर्ने ▪ बिक्रीको दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गर्ने । ▪ ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य पदार्थको उत्खनन्, ओसारपसार सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने, ▪ ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य पदार्थका बिक्रीकोलागि ठेक्का कायम गर्ने । ▪ कानुन विपरित काम गर्ने ठेकदार/उपभोक्ता समितिहरुलाई कारबाहीको दायरामा ल्याउने ।	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म सबै बन्दोबस्त मिलाई आ.ब २०७९/८० देखि कार्यान्वयन गर्ने ।	राजस्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, नगर सभा, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
	▪ संकलन तथा ओसारपसार कार्यको नियमित अनुगमन गर्ने । ▪ अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खननहुने कार्यको सुनिश्चित गर्ने ।	नियमित	अनुमगन समिति
घर नक्सापास	▪ भवनहरुलाई आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक गरी वर्गीकरण गर्ने । ▪ वर्गीकरण अनुसार दर निर्धारणका लागि आर्थिक ऐन संशोधन गर्ने ▪ सेवामूलक संरचनालाई छुट दिन सकिने ।	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	नक्सा शाखा वडा कार्यालय

कर राजश्वका शीर्षकहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	सयमावधी	जिम्मेवारी
	▪ बिगतमा निर्माण समपन्न भएका घरहरुलाई समेत सुचिकृत गर्न आवश्यक व्यबस्था मिलाउर्ने । ▪ घर नम्वर कायम गर्ने ▪ नक्सा पास सम्वन्धी अनुगमनको व्यवस्था गर्ने ▪ दण्ड र जरिवानाको व्यवस्था		
बहाल बिटौरी	▪ गाउँपालिकाले निर्माण गरेका भवन संरचनाहरुको सूचना अधयावधिक गर्ने । ▪ लालपूर्जा विहीन जग्गामा बसोबास गर्ने व्यक्तिहरुको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने, निर्माण भएका संरचनाको लगत संकलन गर्ने ▪ उपरोक्त जग्गा उपयोग बापत बहाल बिटौरी शुल्क लिने । ▪ गा.पा. भित्र गा.पा.ले वहालमा दिएका घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम आदि वहालमा दिएकोमा कर उठाउने व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	सम्वन्धित वडा कार्यालयहरु
व्यवसाय दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	▪ दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर सम्बन्धी कार्यविधि तय गर्ने ▪ - पूँजी तथा कारोबारको आधारमा दस्तुरहरु तयगर्दै जाने । ▪ गा.पा. भित्र रहेका व्यवसायहरुको पहिचान तथा वर्गिकरण र सुचिकृत गर्ने ▪ कर सम्वन्धी जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ▪ दर्ता नगरी संचालन गरीएको व्यवसायलाई जरिवानाको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	आर्थिक बिकास शाखा, राजस्व शाखा
सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	▪ दरमा समसायिक परिमार्जन गर्ने । ▪ करको दर कम गर्ने र दायरा वढाउने	आ.व. २०७९।८० देखि निरन्तर	-राजस्व शाखा, कार्यपालिका

५.२ राजश्व प्रशासन सुधार योजना

समग्र राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन के गर्न सकिन्छ भनी सहभागितामूलक रुपमा छलफल गरी प्राप्त भएका बुँदाहरूका आधारमा यहाँ राजस्व प्रशासन सुधार योजना तर्जुमा गरिएको छ, जुन देहाय अनुसार रहेको छ

तलिका: राजश्व प्रशासन सूधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	राजश्व प्रशासनमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय
नीतिगत व्यवस्था	▪ वार्षिक रुपमा आर्थिक ऐनको पुनरावलोकन गर्ने र व्यवहारिक नदेखिएका प्रावधानहरुलाई वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्दै जाने । ▪ प्रगतिशील करको दर, मूल्य र महत्वको आाधारमा करको निर्धारण, समयानुकूल करको दरमा परिमार्जन गर्ने ▪ समयमै कर तिर्नेलाई सहुलियत तथा ढिला तिर्नेलाई दण्ड/जरिवानाको व्यवस्था ▪ उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान कार्यक्रम	२०७९ श्रावण देखि प्रत्येक वर्ष	राजस्व शाखा राजस्व परामर्श समिति
सांगठनिक संरचना	▪ राजस्व सम्बन्धी कामको चाप र आवश्यकता अनुसार गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	प्रशासन शाखा

सुधारका क्षेत्रहरु	राजश्व प्रशासनमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय
	कार्यालयहरुमा अध्ययनको आधारमा कर्मचारीको व्यबस्थापन गर्ने । आवष्यकता अनुसार वडा कार्यालयमाा राजश्व सम्वन्धी कर्मचारीको व्यवस्था ▪ टोल सुधार समिति गठन, नियमित र कियाशिलता		
सेबाग्राही मैत्री पूर्वाधार तथा संरचना	▪ सेवाग्राही मैत्री भौतिक संरचनाको व्यवस्थापन (खानेपानी, शौचालय, प्रतिक्षालय, चमेनागृह, QR Code, Free Wifi, Digital Information System/T.V. इत्यादी । ▪ बिभिन्न माध्यम बाट सूचना प्रवाह, पहिले आउनेलाई पहिलो सेवा, असक्त तथा अपाङ्ग एवं जेक्ष्ठ नागरिकलाई प्राथमिकता जस्ता कार्यक्रम लागु गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा
आवश्यक भौतिक सामाग्रीको व्यबस्थापन तथा प्रबिधिको प्रयोग	▪ राजश्व संकलन सम्वन्धी कार्यकोलागि गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरुमा आवश्यक कम्प्युटर, प्रिन्टर लगायत भौतिक समाग्री लगायत कार्यकक्षको व्यवस्था ▪ कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता बिकास । ▪ Digital Payment System, Mobile Banking and Connect –ips जस्ता प्रबिधिको प्रयोग ।	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	प्रशासन तथा जिन्सी शाखा सुचना प्रबिधि शाखा, राजस्व शाखा
राजस्व असुलीमा पारदर्शिता तथा जवाफदेहित	▪ नागरिक वडापत्रको व्यवस्था गर्ने । ▪ समयानुकूल करमा अद्यावधिक गर्ने । ▪ गाउँपालिकाको आम्दानी खर्चको सार्बजनिकिकरण गर्ने ▪ पूर्ण रुपमा सुचना प्रविधिको प्रयोग ▪ संकलित राजश्व समयमै दाखिला गर्ने । यसो हुन नसकेमा थप रसिद काट्न नमिल्ने प्रणालि विकास	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा
करदाताको अभिलेखिकरण	▪ सबै प्रकारका करदाताको अभिलेख राख्ने र अद्यावधिक गर्दै जाने । विद्युतीय प्रविधिको प्रयोग गर्दै जाने । ▪ अव्यवस्थित वसोवारी र अन्य संरचनाहरुको प्रविधिमा आधारित अगत र अद्यावधिक	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	सुचना प्रबिधि शाखा, राजस्व शाखा
अनुगमन मूल्यांकन	▪ आन्तरिक अनुगमनलाई प्राथमिकता दिने । ▪ अनुगमन समिति तथा राजश्व परामर्श समितिबाट गाउँपालिकाको राजश्व शाखा तथा वडा कार्यालयहरुको अनुगमन गर्ने । ▪ व्यवसायीक प्रतिष्ठानहरुको दर्ता नविकरण भए नभएको साथै गाउँपालिकामा सुचिकृत भए नभएको ▪ करदाताहरुलाई करको महत्व बुझाउने । ▪ करदाता बाट सुझाव संकलन गर्ने । ▪ राजस्व चुहावट भए नभएको यकीन गर्ने । ▪ चुहावट भएकोमा जरिवाना सहित असुल गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका, अनुगमन समिति, राजस्व परामर्श समिति

परिच्छेद-६
आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजना तथा बर्तमान अवस्था तथा संभावना बिश्लेषणलाई आधारमानी आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७९/२०८० देखि २०८१/०८२) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा मुख्यतया प्राप्त तथ्यांकलाई आधार लिइएको छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्नगै सोबाट हुने योगदानलाई समेतलाई मध्यनजर गरिएको छ । त्यसै गरी केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई समेत आधार मानिएको छ ।

तालिका :
आगामी आर्थिक बर्षहरूका लागि राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व तथा अनुदानका शिर्षकहरु	कुल सम्भाव्यता (रु हजारमा)	आय प्रक्षेपणका अवस्थाको अनुमान
सम्पत्ति कर	९१३९.२०	पहिलो वर्ष कुल सम्भाव्यताको ७५ प्रतिशत संकलन हुने र त्यस पश्चात् क्रमशः वार्षिक २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
भुमिकर (मालपोत)	१०२८१.००	कुल सम्भाव्यताको पहिलो वर्ष ७५ प्रतिशत संकलन हुने र त्यस पश्चात् क्रमशः वार्षिक २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
घर बहाल कर	३३००.००	पहिलो वर्ष कुल सम्भाव्य आयको ६० प्रतिशत र त्यस पश्चात् क्रमशः ३० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
ब्यवसाय कर	१४००.००	पहिलो वर्ष कुल सम्भाव्य आयको ८० प्रतिशत र त्यस पश्चात् क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
कवाडी कर	७००.००	पहिलो वर्ष कुल सम्भाव्य आयको शतप्रतिशत र त्यस पश्चात् क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
विज्ञापन शुल्क	७००.००	शत प्रतिशत संकलन हुन सक्ने र प्रत्येक बर्ष १० प्रतिशतले बृदि हुने ।
मनोरन्जन कर	५०.००	शत प्रतिशत संकलन हुन सक्ने र प्रत्येक बर्ष १० प्रतिशतले बृदि हुने ।
बहाल विटौरी कर	९५००.००	शत प्रतिशत संकलन हुन सक्ने र प्रत्येक बर्ष १० प्रतिशतले बृदि हुने ।
घर नक्सापास दस्तुर	१३६५.००	पहिलो वर्ष कुल सम्भाव्य आयको १०० प्रतिशत र त्यस पश्चात् क्रमशः ३० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
सिफारिश दस्तुर	२४६०.००	बिगतको आधारमा अनुमान गरिएको तथा पहिलो बर्षनै आयको १०० प्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२०.००	अलफलका आधारमा अनुमान गरिएको, पहिलो बर्षनै आयको शतप्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने
नाता प्रमाणित दस्तुर	५००.००	तथा पहिलो बर्ष आयको शत प्रतिशत र त्यस पश्चात् क्रमशः २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
अन्य बिक्रिबाट (**माटोजन्य वस्तु बिक्री**) प्राप्त रकम	८५००.००	बिगत तथा छलफलको आधारमा तय गरिएको र शत प्रतिसत उठ्ने आकलन गरिएको र १५ प्रतिशतले बृद्धि गर्न सकिने ।
अन्य दस्तुर तथा सेवा शुल्कहरु	**बिगतको आधारमा अनुमान गरिएको ।**	
घरजग्गा रजिष्टिेशन दस्तुर	३०६००.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको तथा पहिलो बर्षनै आयको शत प्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।

राजश्व तथा अनुदानका शिर्षकहरु	कुल सम्भाव्यता (रु हजारमा)	आय प्रक्षेपणका अवस्थाको अनुमान
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	५९९००.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको तथा पहिलो बर्षनै आयको शत प्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	५७३५६.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको तथा पहिलो बर्षनै आयको शत प्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१३१८६.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको तथा पहिलो बर्षनै आयको शत प्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः १५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
राजस्ज बाँडफाँड बन रोयल्टी	२०००.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको तथा पहिलो बर्षनै आयको शत प्रतिशत त्यस पश्चात् क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने ।
संघीय सरकार बाट प्राप्तहुने अनुदानहरु		
समानिकरण अनुदान	१८२७१०.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
सशर्त अनुदान चालु	३१२८४०.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान ।
सशर्त अनुदान पुजिगत	२७६१०.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
बिषेश अनुदान पुजिगत	९२४०.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
समपुरक अनुदान पुजिगत	२८१६०.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
प्रदेश सरकारबाट प्राप्तहुने अनुदानहरु		
समानिकरण अनुदान	९४९४.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः २० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान ।
सशर्त अनुदान चालु	९३९८.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
बिषेश अनुदान चालु	६६००.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
समपुरक अनुदान पुजिगत	१६५००.००	आ.ब २०७७/७८ का आधारमा अनुमान गरिएको । उक्त रकम क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको

६.२ आगामी ३ आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

आय शिर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार करका दर र दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने र आन्तरिक आय तर्फ आगामी आ.व.२०७९/८० को लागि प्रक्षेपित आय चालु आ.ब २०७८/७९ को प्रस्तावित आयभन्दा करिब ३६ प्रतिशतले बृद्धि हुने देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँड तर्फ १३.३५ प्रतिशत र कुल बजेटमा १५.९४ प्रतिशतले बद्धि हुने देखिन्छ । आगामी ३ बर्षकोलागि प्रक्षेपित आयको बिबरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका
आगामी ३ आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	२०७८/०७९ को प्रस्तावित	२०७९/०८० को प्रस्तावित	२०८०/०८१ को प्रस्तवित	२०८१/०८२ को प्रस्तावित
आन्तरिक आय					
११३११	सम्पत्ती तथा पट्टाको आयमा लाग्ने कर	१२.२५	०.००	०.००	०.००
११३१३	सम्पत्ती कर	३०००.००	६८५४.६०	८२२५.५२	९८७०.६२
११३१४	भुमिकर / मालपोत	१७०००.००	७७११.२०	९२५३.४४	१११०४.१३
११३२१	घर जग्गा बहाल कर	१००.००	१९८०.००	२५७४.००	३०८८.८०
११३२२	बहाल बिटौरी कर	३५००.००	९२५६.३२	९७१९.१४	१०२०५.१०
११४७९	मनोरन्जन कर	१०.००	५०.००	५७.५०	६६.१३
११४७२	बिज्ञापन कर	०.००	७००.००	७३५.००	७७१.७५
११६११	कवाडी कर	८०.००	७००.००	८०५.००	९२५.७५
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन तथा नविकरण	४५०.००	११२०.००	१३४४.००	१६१२.८
११६९१	अन्य कर	१०००.००	११५०.००	१३२२.५०	१५२०.८७५
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	२५००.००	२६२५.००	२७५६.२५	२८९४.०६२५
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त	०.००	८५००.००	९७७५.००	११२४१.२५
१४२२४	परिक्षा शुल्क	२१०.००	२३१.००	२५४.१०	२७९.५१
१४२२९	अन्य पशासनिक सेवा शुल्क	१५०.००	१७२.५०	१९८.३७	२२८.१३
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१०५०.००	१३६५.००	१७७४.५०	२३०६.८५
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	२०५०	२४६०.००	२९५२.००	३५४२.४०
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दस्तुर	०.००	२०.००	२४.००	२८.८०
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	०.००	५००.००	६००.००	७२०.००
१४२५४	रेडियो तथा एफ्.एम् संचालन दस्तुर	५०.००	५५.००	६०.५०	६६.५५
१४२६५	अन्य क्षेत्रको आय (जि.स.स)	२५००.००	०.००	०.००	०.००
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०.००	२५.००	२७.५०	३०.२५
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०.००	१५.००	१६.५०	१८.१५
१४५२१	बातावरण व्यवस्थापन शुल्क	०.००	३६०.००	३९६.००	४३५.६०
१५१११	बेरुजु फिर्ता	१००.००	१००.००	११०.००	१२१.००
	आन्तरिक आय तर्फ जम्मा	**३३७८७.२५**	**४५९५०.६२**	**५२९८०.८२**	**६१०७८.५०**
बाँडफाँडबाट प्राप्तहुने कर तथा दस्तुर					
११३१५	घरजग्गा रजिष्टेशन दस्तुर	२९०००.००	३०६००.००	३६७२०.००	४४०६४.००
११४११	राजस्ज बाँडफाँड मुल्य अभिबृद्धि कर	५२१४२.००	५९९००.००	६८८८५.००	७९२१७.७५
११४२१	राजस्ज बाँडफाँड अन्त शुल्क	५२१४२.००	५७३५६.००	६५९५९.४०	७५८५३.३१
११४५६	राजस्ज बाँडफाँड सवारी साधन	१०५४९.००	१३१८६.००	१६४८२.५०	२०६०३.१२
१४१५३	राजस्ज बाँडफाँड बन रोयल्टी	०.००	२०००.००	२२००.००	२४२०.००
	राजस्व बाँडफाँडको जम्मा	**१४३८३३.००**	**१६३०४२.००**	**१९०२४६.९०**	**२२२१५८.१८**
संघीय सरकारबाट प्राप्तहुने अनुदान					
१३३११	बित्तीय समानीकरण अनुदान	१६६१००.००	१८२७१०.००	२००९८१.००	२२१०७९.१०
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	२६०७००.००	३१२८४०.००	३७५४०८.००	४५०४८९.६०
१३३१३	सशर्त अनुदान पुजिगत	२५१००.००	२७६१०.००	३०३७१.००	३३४०८.१०
१३३१५	बिषेश अनुदान पुजिगत	८४००.००	९२४०.००	१०१६४.००	१११८०.४०
१३३१७	समपुरक अनुदान पजिगत	५२००.००	५७२०.००	६२९२.००	६९२१.२०
	संघिय सरकारबाट प्राप्त अनूदान जम्मा	**४६५५००.००**	**५३८१२०.००**	**६२३२१६.००**	**७२३०७८.४०**

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	२०७८/०७९ को प्रस्तावित	२०७९/०८० को प्रस्तावित	२०८०/०८१ को प्रस्तवित	२०८१/०८२ को प्रस्तावित
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान					
१३३११	बित्तीय समानीकरण अनुदान	७९१२.००	९४९४.००	११३९२.८०	१३६७१.३६
१३३१२	सशर्त अनुदान चालू	८५४४.००	९३९८.००	१०३३७.८०	११३७१.५८
१३३१४	बिषेश अनुदान चालू	६०००.००	६६००.००	७२६०.००	७९८६.००
१३३१६	समपूरक अनुदान चालू	१५०००.००	१६५००.००	१८१५०.००	१९९६५.००
	जम्मा	**३७४५६.००**	**४१९९२.००**	**४७१४०.६०**	**५२९९३.९४**
	कूल जम्मा	**६८०५७६.२५**	**७८९१०४.६२**	**९१३५८४.३३**	**१०५९३०९.०३**

परिच्छेद-७
अपेक्षित नतिजा

राजश्व अध्ययन तथा सुधार कार्ययोजनाको निर्माणकोलागि राजश्व बाँडफांडको प्रक्षेपण गर्दा हाल बाँडफाँड निश्चित भएका स्रोतहरुको मात्र प्रक्षेपण गरिएको छ । यो प्रक्षेपण तयार गर्दा प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकामा हस्तान्तरण हुने सवारी साधन कर तथा बन रोयल्टीलाई समाबेश गरिएको छ । त्यसैगरी केन्द्र वाट प्राप्त हुने राजश्व बाँडफाँडको रकमको मध्ये हाल सम्म प्राप्त भैरहेको मूल्य अभिबृद्धि कर र अन्तःशुल्कलाई समावेश गरिएको छ । साथै स्थानीय सरकारलाई प्राप्तहुने घर जग्गा रजिष्टेशन शुल्कलाई राजस्व बाँडफाँड अर्न्तगत समावेस गरिएको छ ।
उल्लेखित विवरण अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय २०७८/७९ मा ०३ करोड ३७ लाख ८७ हजार अनुमान गरिएकोमा आ.ब २०७९/८० मा रु ४ करोड ५९ लाख ५० हजार, आ.ब २०८०/८१ मा रु ५ करोड २९ लाख ८० हजार र आ.ब २०८१/८२ मा रु ६ करोड १० लाख ७८ हजार हुने अनुमान गरिएको छ । आ.व २०७८/७९ को लागि प्रस्ताव गरिएको रकम भन्दा आ.व २०७९/८० को लागि प्रक्षेपित रकम १६ प्रतिशत ले बढी रहेको छ ।

तालिका :
गाउँपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना

क्र.स	राजश्व तथा अनुदान शिर्षक	०७८/७९ को अनुमान	आ.व अनुसार प्रक्षेपित आय रु हजारमा		
			०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१	आन्तरीक आय	३३७८७.२५	४५९५०.६२	५२९८०.८२	६१०७८.५०
२	संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट राजश्व बाँडफाँडमा प्राप्त रकम	१४३८३३.००	१६३०४२.००	१९०२४६.९०	२२२१५८.१८
३	संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदानहरु	४६५५००.००	५३८१२०.००	६२३२१६.००	७२३०७८.४०
४	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानहरु	३७४५६.००	४१९९२.००	४७१४०.६०	५२९९३.९४
	कुल जम्मा (१+२+३+४+५)	६८०५७६.२५	७८९१०४.६२	९१३५८४.३३	१०५९३०९.०३

आन्तरिक श्रोत तर्फको प्रस्तावित नतिजा प्राप्तगर्न गाउँपालिकाले बर्तमान संस्थागत संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा आवश्यकतानुसार परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । गाउँपालिकाले आगामी दिनहरुमा राजश्व संकलन बृद्धिकालागि तपसिलका बुदाहरुमा ध्यान पुऱ्याउनु आवश्यक छ ।

- **राजश्व परामर्श समितिको कृयाशिलता**
  - राजश्व परामर्श समितिले आफ्ना गतिबिधिहरु सकृयता पुर्वक गरिरहेको अवस्था रहेको देखिन्छ । आगामि दिनहरुमा स्वयं समिति समेत राजश्व सम्वन्धी निति तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमनमा परिचालित हुनुपर्ने देखिन्छ । यसकोलागि गाउँपालिकाबाट आवश्यकता अनुसारको बजेट व्यवस्था हुनु आवश्यक छ ।
  - राजश्व संकलनमा शिर्षकगत आय व्यय अनुमान तथा अनुगमन ।
  - आर्थिक ऐनमा कर तथा शुल्कका दर निर्धारण र जरिवाना निर्धारण ।
  - राजश्वमा परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु र कर्मचारीहरुलाई अन्य पालिकाहरुको अध्ययन अवलोकन मार्फत सिकेका कुराहरुको कार्यान्वयन ।
- **राजश्व शाखाको सुदृढिकरण**
  - स्थान, उपकरणहरु, सफ्टवेयर तथा आवशयक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनु पर्ने ।
  - वडा कार्यालयमामा समेत आवश्यकता अनुसारको स्थान, उपकरणहरु, सफ्टवेयर तथा आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था तथा राजश्व संकलनमा समन्वय तथा प्रतिवेदनको व्यवस्था ।
  - राजस्वमा संकलनमा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता बिकास सम्वन्धी कृयाकलापहरु संचालन गरी उनिहरुको ज्ञान तथा सिपमा अभिबृद्धि गर्नु अत्यावश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद-८
अनुगमन तथा मूल्यांकन

राजश्व सुधार कार्ययोजनाले आगामी दिनहरुमा राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी स्रोत अनुमान तथा वजेट सिमा निर्धारण गर्न सहयोग पुऱ्याउने छ । राजश्व सुधारका नीति, कृयाकलापहरु तथा वजेट अनुमान पश्चात राजश्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका कृयाकलापहरु संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणकोलागि त्यस अवधि सम्मको कृयाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षको लागि तय गरिएका कृयाकलापहरु तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्न आवश्यक हुन्छ ।

राजश्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि कार्यालय तहमा, राजश्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्यांकन, कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्यांकन, तथा वाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकनको व्यवस्था गरिनु पर्दछ ।

कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकनतर्फ तपसिल अनुसारका कृयाकलापहरु हुनु आवश्यक देखिन्छ ।

- **कार्यालय स्तरमा** प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रमुखहरुलाई जिम्मेवार वनाइनु पर्दछ ।
- गाउँपालिकामा कम्तिमा महिनामा एक पटक सरोकारवालाहरुको बैठक वसी कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा राजस्व असुलीको अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरु गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।
- **राजश्व परामर्श समितिले** चौमासिक रुपमा राजश्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने गर्नुपर्दछ । त
- आगामी आर्थिक बर्षकोलागि आयको अनुमान गर्ने कार्यपूर्व भएका कामहरुको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारकोलागि कृयाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ ।
- कार्यपालिकाको बैठकले राजश्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरुलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने ब्यबस्था हुनु आवश्यक छ ।
- छलफलको क्रममा राजश्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय समेत गर्न सकिने छ ।

राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालयबाट समेत हुनसक्ने छ । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय तहको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा समेत विकास हुने अपेक्षा गरिन्छ । साथै गाउँपालिकाले दुई बर्षमा कार्ययोजनाको समिक्षा गर्न सक्नेछ जसमा सहजिकरणकोलागि स्वतन्त्र बिज्ञहरुको सहयोग लिन सकिने छ ।

अनुसुचि १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- स्थानीय तहमा सेवा प्रवाह सम्बन्धी व्यवस्था, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- लुम्बिनी प्रदेश आर्थिक ऐन २०७८/७९
- बैजनाथ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनहरु, २०७७ र २०७८
- बैजनाथ गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम २०७७ र २०७८
- बैजनाथ गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७४ र २०७७
- गाउँपालिकाको विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको नगर विकास योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका प्रगति प्रतिवेदनहरू
- गाउंपालिका तथा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना दिग्दर्शन २०७६
- बैजनाथ गाउँपालिकाको स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमुल्याङ्न नतिजा (आ.व.२०७७/०७८)

अनुसुचि २ :

कार्यक्रमका तस्वीर तथा उपस्थिती

क. अभिमुखिकरण कार्यक्रम, बैजनाथ गाउँपालिकाको सभाहल (२०७८ पौष १२)

ख. प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण र छलफल, बैजनाथ गाउँपालिकाको सभाहल (२०७८ चैत्र ९)

ग. अभिमुखिकरण कार्यक्रम उपस्थिती

वैजनाथ गाउँपालिकाको कार्यालय
राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी सम्वन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम
उपस्थिती, २०७८ पौष १२

सि.नं	नम	पद	संस्था
१	शारदा रेग्मी विश्वकर्मा	राजस्व परामर्श समिति संयोजक तथा गाउँपालिका उपाध्यक्ष	वैजनाथ गाउँपालिका
२	मान वहादुर रुचाल	अध्यक्ष	वैजनाथ गाउँपालिका
३	दान वहादुर ऐडी	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	वैजनाथ गाउँपालिका
४	भद्र वहादुर वस्नेत	वडाध्यक्ष, ४	वैजनाथ गाउँपालिका
५	सिताराम थारु	वडाध्यक्ष, ७	वैजनाथ गाउँपालिका
६	मन वहादुर खत्री	वडाध्यक्ष, ५	वैजनाथ गाउँपालिका
७	प्रेम वहादुर थापा	वडाध्यक्ष, २	वैजनाथ गाउँपालिका
८	काली व.सिंह	वडाध्यक्ष, ४	वैजनाथ गाउँपालिका
९	रुप व.मल्ल	वडाध्यक्ष, १	वैजनाथ गाउँपालिका
१०	भगन थारु	वडाध्यक्ष, ८	वैजनाथ गाउँपालिका
११	गुमान व.दमाई	कार्यपालिका सदष्य एवं सामाजिक विकास समिति संयोजक, वडा नं ५	वैजनाथ गाउँपालिका
१२	मेघ वहादुर सुनार	कार्यपालिका सदस्य, वडा नं ८	वैजनाथ गाउँपालिका
१३	पदमा रोकाया	कार्यपालिका सदस्य, वडा नं ३	वैजनाथ गाउँपालिका
१४	संगीता सुनार	कार्यपालिका सदस्य, वडा नं १	वैजनाथ गाउँपालिका
१५	लक्ष्मी थारु	कार्यपालिका सदस्य, ५	वैजनाथ गाउँपालिका
१६	राम कुमारी गुरुङ्	कार्यपालिका सदस्य	वैजनाथ गाउँपालिका
१७	पूर्ण प्रसाद जैसी	लेखा अधिकृत	वैजनाथ गाउँपालिका
१८	उपेन्द्र प्रसाद ढुंगाना	आ.ले.प	वैजनाथ गाउँपालिका
१९	दिपा कुमारी ओली	सहायक पाचौं, राजश्व शाखा	वैजनाथ गाउँपालिका
२०	धन वहादुर नेपाली	सहायक पाचौं	वैजनाथ गाउँपालिका
२१	अमर सिंह ठाकुर	स.प्र.अ	वैजनाथ गाउँपालिका
२२	विजय थारु	लेखापाल	वैजनाथ गाउँपालिका
२३	हिमि पोखरेल		वैजनाथ गाउँपालिका
२४	रवि रोकाया	प्रेस सल्लाहकार	वैजनाथ गाउँपालिका
२५	टीकाराम पन्थी	टोली प्रमुख/विज्ञ	सेगोडेम, परामर्श संस्था
२६	हर गोविन्द पाण्डे	वित्त विज्ञ	सेगोडेम, परामर्श संस्था

घ. कार्यशाला गोष्ठीको उपस्थिति

वैजनाथ गाउँपालिकाको कार्यालय
राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी सम्वन्धी प्रतिवेदन प्रस्तुकरण तथा सुझाव संकलन कार्यशाला
उपस्थिती, २०७८ चैत्र

सि.नं	नाम	पद	संस्था
१	शारदा रेग्मी विश्वकर्मा	राजश्व परामर्श समिति संयोजक तथा गाउँपालिका उपाध्यक्ष	वैजनाथ गाउँपालिका
२	मान वहादुर रुचाल	अध्यक्ष	वैजनाथ गाउँपालिका
३	दान वहादुर ऐडी	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	वैजनाथ गाउँपालिका
४	रामकुमारी गुरुङ	वडाध्यक्ष, ४	वैजनाथ गाउँपालिका
५	मन वहादुर खत्री	वडाध्यक्ष, ५	वैजनाथ गाउँपालिका
६	विश्वनाथ ढकाल	शिक्षा शाखा प्रमुख	वैजनाथ गाउँपालिका
७	लक्ष्मण राज शाही	अधिकृत छैटौं, स्वास्थ्य शाखा	वैजनाथ गाउँपालिका
८	पूर्ण प्रसाद जैसी	लेखा अधिकृत	वैजनाथ गाउँपालिका
९	विश्वनाथ ढकाल	शिक्षा शाखा प्रमुख	वैजनाथ गाउँपालिका
१०	तप्त राज आचार्य	अधिकृत, प्रशासन शाखा	वैजनाथ गाउँपालिका,
११	मदन प्रसाद थारु	वडा सचिव, २	वैजनाथ गाउँपालिका
१२	खड्ग वहादुर सिंह	पशु सेवा अधिकृत	वैजनाथ गाउँपालिका
१३	तिलक खत्री	वडा सचिव, ४	वैजनाथ गाउँपालिका
१४	रमेश पौड्याल	वडा सचिव, ६	वैजनाथ गाउँपालिका
१५	डमवर वहादुर खत्री	वडा सचिव, ८	वैजनाथ गाउँपालिका
१६	कमला विष्ट	वडा सचिव, १	वैजनाथ गाउँपालिका
१७	निम वहादुर थापा	वडा सचिव, ६	वैजनाथ गाउँपालिका
१८	लक्ष्मी ज्ञवाली	सहायक म.वि.नि	वैजनाथ गाउँपालिका
१९	जितेन्द्र लामिछाने	वडा सचिव, ७	वैजनाथ गाउँपालिका
२०	यमुना कुमारी शर्मा	कम्प्युटर.अपरेटर	वैजनाथ गाउँपालिका
२१	शिाला पाठक	स.पाचौं	वैजनाथ गाउँपालिका
२२	तिलक के.सि	सहायक पाचौं	वैजनाथ गाउँपालिका
२३	अमर सिंह ठाकुर	सुचना प्रविधि अधिकृत	वैजनाथ गाउँपालिका
२४	मान वहादुर थापा	रेन्जर	कोहलपुर स.वि.न.का
२५	प्रकाश खड्का	पञ्जिकरण शाखा प्रमुख	वैजनाथ गाउँपालिका
२६	धन वहादुर नेपाली	वडा सचिव, ५	वैजनाथ गाउँपालिका
२७	जनार्दन पोखरेल	अध्यक्ष	वैजनाथ उद्योग वा। संघ
२८	वालकृष्ण थारु	का.स.	वैजनाथ गाउँपालिका
२९	हर गोविन्द पाण्डे	वित्त विज्ञ	सेगोडेम, परामर्श संस्था
३०	टीकाराम पन्थी	टोली प्रमुख	सेगोडेम, परामर्श संस्था

अनुसुचि ३ : तथ्यांक संकलन सूची

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्थाः

संक्षिप्त परिचय :

- नामांकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रशिद्ध स्थलहरू

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सावर्जनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
- प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजश्व प्रशासन :

हालको संगठन संरचना (कर्मचारीहरूको विवरण

क.सं.	पद	स्वीकृत दरवंदी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार

भौतिक सुविधाहरू

- कार्यालयका भवनहरू
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासनराजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क.सं.	नाम	पद	जिम्वेवारी

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू

- राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग
- कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग,

गाउँपालिकाको आय (आन्तरि तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण:

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७५/७६, ०७६/७७ र ०७७/७८) को यथार्थ आयविवरण ।
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानीत/बजेट विवरण ।
- चालु आर्थिक वर्षका लागि सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू
- सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण
- राजस्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

तथ्यांक संकलन फारम

अनुसूची २.२

१. गाउँपालिकाका आयका स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	कर तर्फ			
	भूमि कर (मालपोत)			
	सम्पीत्त कर			
	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, रिक्सा)			
	घर जग्गा बहाल कर			
	व्यवसाय कर			
	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर			
ख.	अन्य राजस्व			
	ढुङ्गा, गिटट्ी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
	नक्सापास दस्तुर			
	ब्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
	वहाल विटौरी शुल्क			
	पार्किङ्ग शुल्क			
	अस्पताल संचालन			
	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क			
	स्थानीय खानेपानी महसुल			
	स्थानीय विद्युत महसुल			
	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफलायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क			
	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीयपुवाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि			
	मूल्यांकन सेवा शुल्क			
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म			
	ढुङ्गा, गिटट्ी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
	दण्ड जरिवाना			

२. गाउँपालिकाको स्वमित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

३. गाउँपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

४. करमा आधारित सूचनाहरू

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

- गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या : ....
- आ.व. २०७६।७७ मा कर तिर्ने करदाता संख्या : ....
- संकलित रकम : ....

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरू (नोटः व्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस आदी)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
३.१	कच्ची घरहरू (कच्चीजोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर *(Without RCC Frame Structure)*			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर *(With RCC Frame Structure)*			
जम्मा				

ग. जग्गा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषी क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

- पालिकामा दर्ता भएकाजम्मा करदाता संख्या : ....
- आ.व. २०७६।७७ मा कर तिर्ने करदाता संख्या : ....
- संकलित रकम : ....

क.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ङ. व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

पालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या : ....

आ.व. २०७६।७७ मा कर तिर्ने करदाता संख्या : ....

संकलित रकम : ....

क.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
३	ब्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य ब्यवसायहरू				

च. खानीजन्य वस्तु विकी तथा निकासी

क.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन योग्य परिणाम	विकी मुल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा			
		गिटटी			
		स्लेट			
		बालुवा			
		दहत्तर वहत्तर			
		अन्य			

छ. जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु व्यवसायिक उपयोग

क.सं.	बस्तुहरू	इकाई	कुल संकलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			
ग.	जिव जन्तु			

ज. वहाल विटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरू	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरू			
ख.	मेसिनहरू			
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति			

झ. गाउँपालीकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	बिजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनीक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमाति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
	जम्मा				

विगत तीन आर्थिक वर्षहरुको यथार्थ तथा यस बर्षको अनुमानित आय विवरण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षकहरु	यथार्थ रु हजारमा			२०७८/७९को प्रस्तावित
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	
११३१३	सम्पत्ति कर				
११३१४	भुमि कर (मालपोत)				
११३२१	घर जग्गा बहाल कर				
११३२२	बहाल विटौरी कर				
१४६११	व्यवसाय कर				
११४५१	सवारी साधन कर				
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर (संघ सरकार राजस्श बाँडफाँड)				
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क (संघ सरकार राजस्श बाँडफाँड)				
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर (प्रदेश बाँडफाँड)				
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर				
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				
११६११	व्यवसायीले भुक्तानी गर्ने (जडिबुटी तथा कवाडी कर)				
११६९१	अन्य कर				
१३०००	अनुदान				
१३३११	समानिकरण अनुदान				
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु				
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत				
१३३१४	विषेश अनुदान चालु				
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत				
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु				
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा)				
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान (सडक बोर्ड नेपाल)				
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (लागत सहभागिता)				
१४०००	अन्य राजश्व				
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय (टिपर, जे.सि.वि, पसल घर आदी)				
१४१५६	बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत्त सम्बन्धी रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)				
१४१५८	बाँडफाँड भई प्राप्त पर्वतारोहण वापतको रोयल्टी (संघीय बाँडफाँड)				
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम				
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम				
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क				
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क				
१४२४२	नक्सापास दस्तुर				

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षकहरु	यथार्थ रु हजारमा			२०७८/७९को प्रस्तावित
१४२४३	सिफारिश दस्तुर				
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर				
१४२४९	अन्य दस्तुर				
१४३१३	धरौटी सदरस्याहा				
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय				
१५०००	विविध प्राप्ती				
१५१११	बेरुजु				
१५११२	निकासा फिर्ता				
१५११३	अनुदान फिर्ता				
	जम्मा राजश्व तथा अनुदान				

राजश्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था .....

क्र.स	क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरु
क)	**संगठनात्मक ब्यवस्था**		
१	राजश्व शाखाको ब्यवस्था संगठन संरचनामा छ छैन ?		
२	राजश्व शाखामा कुन तहका कति दरवंदी छन् ? र हालको पदपुर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
३	राजश्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्यविवरण छ छैन		
४	कर्मचारीहरुलाई उनीहरुको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रुपमा दिईएको छ छैन ?		
५	कर्मचारीहरुलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, [illegible]		
६	सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? (सफ्टवयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)		
७	कर्मचारीको राजस्व परिचालनमा क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ ?		
८	राजस्व संकलन लागि वडा लाई दिईएको जिम्मेवारी के छ ?		
ख	**राजश्व प्रशासन संचालनको अवस्था**		
१	करदाताहरुको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख ब्यवस्था कस्तो छ ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने– [illegible]		
२	स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरुको विवरण र सोको परिचालन कस्तो छ ?		
३	कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा कारोवारको मूल्यांकन कत्तिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन ?		
४	चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् र तिनको नियन्त्रण कस्तो छ ?		
५	ब्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको ब्यवस्था कस्तो छ		

क्र.स	क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरु
६	समयमा तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरीवाना लाग्ने ब्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा कसरी लागु गरिएको छ ?		
७	करदाताहरुलाईकर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने ब्यवस्था के छ ?		
८	निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा उजुरी गर्नेसक्ने ब्यवस्थो कस्तो छ ?		
ग	**सूचना तथा समन्वयको अवस्था**		
१	करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, बेव साईट आदि)		
२	करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकारपक्षहरुको सहभागीता कस्तो छ ?		
३	राजश्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरुको प्रभावकारीता कस्तो छ ? (बैठक संख्या, निर्णयहरु		
४	राजश्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?		
५	आयका स्रोतहरुको अभिलेख ब्यवस्था कस्तो छ ?		
६	आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?		
७	आयको आलेप तथा मलेप हुने गरको छ छैन ? छ भने आएका बेरुजुहरु कसरी संवोधन भएका छन् ?		